

Ýmsar ræður á Norðurlandamálunum, fluttar við ýmis tækifæri, ódagsett.

Bjarni Benediktsson – Stjórnmal – Ræður – Norðurlönd – Norðurlandamál

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360

Ræður

Askja 4-5, Örk 6

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Ærede Formand.

För vi staa op vil jeg paa Gæsternes
vegne tillade mig at takke for Maden.

Men endnu mere end for det gode Maaltid
vil jeg takke Dem for denne lejlighed
for Nordmænd og Nordmænds Venner i
Island at træffes paa denne norske
nationaldag.

För os som ønsker stærkt og godt
samarbejde mellem Norge og Island har
det sidste Aar visserligen været et
frugtbart Aar, (~~og det er det bedste frugt-~~
~~bare i den lange Tid siden vi~~
koloniserings) i hvert det mest frugtbare
i det sidste og hundrede Aar, eller fra
den gamle Sagn-tid mens Konger og
baade Folk nød Frihedens kostbare
Frugt.

Jeg behøver ikke at nævne de mange
gladelige Tegn paa Venkab og
samarbejde som her vist sig i det
sidste Aar.

Det uforglemmeligt vil Gruppenes
og hans store Følges rejse til Island
altid være i vore Sind.

Measke var den umbelte som da troede
at dette var en enstaaende blanding
og virkelig var det det: den Forstand,
at det er ikke oft at et Folk har
vist et andet saa klart Tegn paa et
Venskab, men det var ikke enstaaende
: den Mening, at Samkvæmnet mellem
de to Folk dermed var afbrudt.

Trent-mod.

Den store kulturelle forbindelse, det
nationale Teaters Besøg her i Reykja-
vik er kun en af de mange Tegn
paa voksende kultur-elt samarbejde.

Der har er det sikkert at vi som
før ~~at dette er~~ paa et norsk-isländsk
Felleskab. har aldrig haft større Grund
til at glemme end netop: Dag.

Men er det da sikkert, at det saadant
nært Felleskab vil være af det gode for
begge Folk?

Jeg har ikke svare for Norge.

Men jeg ved, at Island ~~har~~ har
helt en stor Fædel af nært samarbejde
med Norge.

3 den ^{største} ~~største~~ ^{viste} ~~største~~ norske
Folk ~~er~~ ^{er} det ^{er} hvilken Kraft
og Værdighed der boede i det s. Sind

Vi lever endnu : Tiden har
disse Egenskaber og af den største
Værdi, og i de sidste Tidens
Slendelse har det netop vist sig,
at Nordmændene har ikke læst til
Side de heltmodige Egenskaber som
de viste under Krigen. Tværtimod
saa ogsaa de nu uden Tvivl den
vigtige Virkning, men andre som
for havde Tøvst for det nu igen.

Vi Bønderne som er indbudt
til denne Fæst : Altså er det
sikkert : et meget godt Selskab
men vi kan ogsaa være sikker
paa, at ~~vi~~^{vi} Bønder søge Ven-
skab med Norge saa vil det is-
landske Folk der være i ~~(et godt)~~
Selskab med det Folk, som giver
de Egenskaber som ~~vi~~ vi selv et
en fattelig Nation til et
stort Folk.

Vi samles her i Aften i den Anledning, at det svenske Ministerpar, Hr. og Fru Pousette vil snart tage Afsked med os. Og samtidig vil de ikke alene tage Afsked med Island, men ogsaa med det diplomatiske Liv, som de med saa stor Udmærkelse i Aartier har deltaget i.

Det er et Eksempel paa Menneskenes Konservatisme, at man har holdt Bestemmelserne om Aldersgrænse for Embedsmænd uforandret til Trods for den Omstændighed, at Menneskets Liv og ikke mindst Arbejdskræfterne nu holder sig meget længere end för. Man vil sikkert snart forandre disse forældede Regler. Inden længe vil Aldersgrænsen blive sat til sytti-fem Aar istedetfor seksti-fem eller sytti nu. Men endnu har man ikke taget følgerne af de forandrede Forhold.

Af denne Grund opgiver Minister Pousette sit Arbejde naar han

nu forlader Island. Vi ved alle, at Hr. Pousette endnu er i Besiddelse af sin fulde Arbejdskraft og er ved godt Helbred. Vi kender hans Sportsinteresse og vi ser, at Alderen endnu ikke har böjet hans Ryg eller mærket ham paa anden Maade. Vi har derfor vanskeligt ved at forstaa, at en saadan Mand nu maa træde ud af Tjenesten efter at have erhvervet sig uvurderlig Erfaring vidt omkring i Verden.

I den Tid Minister Pousette har været stationeret her i Landet har han ved sin Takt, sin Livserfaring og sine Kundskaber formaaet at støtte fortsat Samkvem og gensidigt Venskab mellem sit gamle ^{Samvirk} ~~og~~ Folk og os Islændinge, og i denne Virksomhed har hans udmærkede Frue været ham til uvurderlig Hjælp. Vi ~~kan~~ takke dem begge for særdeles fornøjeligt Samvær og stor Gæstfrihed i deres pragtfulde Hjem.

Det har ogsaa været en Fordel for Island, at en saa erfaren og kundskabsrig Diplomat har virket iblandt os netop i de Aar, hvor

vi selv har maattet opbygge vor unge Udenrigstjeneste. Det har i Sandhed været en Hjælp at have hans gode Eksempel for Öje og kunne drage Lære af hans sunde Tænkemaade.

Vi under dog Hr. og Fru Pousette af et oprigtigt Hjerte, at de nu faar Lejlighed til at leve i sit lykkelige Hjemland i Families og Venners Kreds og föolge paa nærmere Hold end heroppe fra Island sine ~~egne~~ Sönners Fremgang, hvoraf en nu fölger i sin Faders Fodspor paa den diplomatiske Bane.

Naar dette distinguerede Ægtepar nu forlader Island kan de være forvissset om, at de efterlader et Savn hos os og at vi önsker dem et langt Liv og Held og Lykke i Fremtiden.

Ærede forsamling.

Jeg byder alle de ærede deltagere hjertelig velkommen, ikke mindst repræsentanterne fra de (övrige) nordiske lande, som har paataget sig en lang rejse for at deltage i denne Konference.

Spørgsmaalet om hverledes samfundet bör reagere overfor lovovertrædelser og hvilke midler og metoder er de mest passende ^{for} til at forebygge disse eller formindske dem er et af de vigtigste problemer til alle tider. Det bör ikke være strafferettens opgave at betale lige for lige, tværtimod bör strafferetten foruden det hensyn, der maa tages til generalpreventionen have til hensigt at forbedre dem, som har ~~en~~ tilbøjelighed ^{lighed} til at overtræde loven, og gøre dem til nyttige samfundsborgere.

Dette har ogsaa været maalet, som det nordiske samarbejde vedrørende strafferetlige opgaver i de seneste tider, har stræbt efter at opnaa, og til trods for at vi her i Island ~~ikke~~ ^{kan opnå det mest muligt} har deltaget i dette samarbejde, er vi enige i de principer, som har været de overvejende i det nordiske samarbejde paa dette omraade.

Vi er meget godt tilfreds med at faa lejlighed til at følge med i dette samarbejde og deltage deri, i det ~~saa stort~~ /omfang som det er os muligt, naar det tages i betragtning hvor faatallige vi er og at vi er forholdsvis langt fra de övrige lande.

Det er mit ønske at denne femte nordiske Kriminalretskonference, og den første som holdes her i landet, maa føre os nærmere hen til det maal at forbedre den nordiske lovgivning paa dette omraade og gøre den mere ensartet.

Her ved erklæres Konferencen for aabnet

Rá-omsösing

ath. betur blo 4.

DRÖGVAÐ
DET NORSKE TEATRER
KOMPLEKSET

Dr. Jóns Bjarná Benediktsson:

Riksavtalen Island-Norge 1262 og innføringen av eneveldet 1662.

utgitt som Grundlagt på to
(To kringkastings-foredrag.)

Jeg minnes at jeg i min ungdom hørte min far og en av hans
kjenninger tale om hvor viktig det ville være å få Den gamle
traktat (Gamli Sáttmáli) trykt på postkort, så ^{at den} ~~teksten~~ kunne
bli lett tilgjengelig for hver eneste islending. Deres iver
i så måte kom av at de så på Gamli Sáttmáli som et grunnlag
for de rettighetskrav som den gang ble fremmet overfor
danskene. Derfor ville de at ^{alle} islendingene skulle gjøre seg
kjent med ^{dens} innhold og ordlyd. Det er ^{høyst} ~~høyst~~ bare noen tiår
siden Gamli sáttmáli hadde reell betydning ^{i nasjonens}
~~politikk og i striden med Danmark.~~ Etter at ^{sambandslovene}
Island-Danmark ble vedtatt i 1918, falt denne betydning bort,
men ennå har det ikke vært ^{gjort} ~~skrevet~~ lov på Island som har hatt
^{historisk} større betydning, ettersom ^{Sauðligáttmáli} ~~den første~~ ^{av} ~~innholdt~~ avtale om opp-
givelse av landets selvstendighet ^{og i neste omgang} ~~repre-~~
~~senterte~~ ^{man vidne de til} ~~den~~ rettskilde som var best å gå til da det gjaldt
å vinne selvstendigheten tilbake. [Siden denne avtale i år blir
700 år gammel - den ble vedtatt på Alltinget 1262 - , skulle
det høve å minnes den med noen ord.]

svindleri
innsett

: Solemnisens
strid med
Danmark opp
deres selvstendighet

løggermål

i 1262

Spørsmål på
hvor man
kallet den
Gamli
máli men
tid for
en plass for
at den for
blev gjort

1) Jon G²hannesson : 'Solemdingars saga I, Reykjavik 1956, 2322
 og II, Reykjavik 1958 2.49-50
 og Björn M. Olsen : Um uppbof ^{Reykjavik 1998}
 konungsvalds á Íslandi, ^{Reykjavik 1998} - senere f. d.

Ami
 Residens

Når jeg taler om
 Gamli sáttmáli mæne
 í þessum samráði frá 1867.
 Látalen holde meg til

historikerne kalt Gissur-avtalen, og jeg vil her sitere den,
 for di den er ^{den (best) opphavlige kilde} og som sagt den som
 folk tenker på når det er tale om Gamli sáttmáli. Jeg skal nå
 gjengi Gissur-avtalen som den er trykt, hvor den nå er lettest
 tilgjengelig for de fleste, i professor Jón Jóhannesson
 Íslands historie, med ^{paragrafer} som han satte til for å gjøre
 den mer oversiktlig. Avtalen lyder således:

"Bønder fra Nordlandet og Sørlandet gjorde ^{en} ~~en~~ denne avtale,

1) at de gav sitt samtykke til å betale skatt i ^{till evig} ~~all~~ tid til
 kong Hákon og kong Magnus, og

Dette godset skal reppstjorar sanke ^{sammen} ~~xxxx~~ og føre til skip
 og gi ~~xxx~~ det over i kongens ombudsmanns ^{hender} " og da være ansvarsfri
 for dette gods.

2) Til vederlag skal kongen la oss nyte fred og islandske lover.

3) Seks skip skal seile fra Norge til Island de to nærmeste
 somre, og der ifra ^{deretter} (landet) ettersom kongen og de beste ^{i landet} bønder
 finner ^{størst} ~~størst~~ synes høver landet best
~~xxxx~~ høver.

4) ^{Islandske menn} skal gi opp sin ^{arv} ~~arv~~ i Norge, hvor lenge
 dens ⁱⁿⁿ har hatt den, når rette arvinger kommer til eller deres
 ombudsmenn.

5) Landøre (toll og skipsavgift) skal oppheves.

6) ^{Islandske} menn skal ha samme rett i Norge som den de ^{best} har hatt,
 og som De selv har bydd i Deres brev og å holde fred over oss,
 så som Gud ~~xxxxxxx~~ Dem styrke til

7) Jarlen vil vi ha over oss, så lenge han viser troskap mot Dem
 og holder fred med oss.

8) Vi og våre arvinger skal ^{holde} ~~vis~~ troskap mot Dem, så lenge De og
 Deres arvinger holder denne ^{avtale} ~~avtale~~ med oss, men være ^{løse} ~~løse~~ hvis den
 blir brutt, etter de beste menns skjønn.

Hfr. gml. sáttmáli
 NB. Land of þegna med sóvrum lǫgum o. fr.
 --- á átt gagna.
 (hólf)

X) Sjá les 2
 Sjá les 11
 Residens

bútt

Den ed som ble avlagt, lød som følger:

Att.
Nødvendig å
revidere

" Derfor legger jeg hantem på den hellige bók, og
derfor vitner jeg ~~til~~ for Gud, at jeg ^{til} sverger Kong
Flakon og Magnúsland og undertetter ^{og evig skatt} etter en
slik ordning som vi nå er blitt enige om
og avtale brev derom er oppsatt til vitnemål.
^{gud stå meg om is} mangler skudet om is ^{heller} sand, ^{mar} være meg
^{vid omkring lypen}

se

en overenskomst

Som man hører, er dette i formen en ensidig erklæring fra
islandsk side, men tross det ~~erklæring~~ blir det med rene ord
^{(å gjøre en} talt om ~~en~~ avtale. Fra islandsk side har det også alltid
vært talt om en avtale, dvs. en overenskomst mellom
islendingenes målsmenn på den ene side og kongens ombudsmenn
på den annen. Hva man enn kan si om formen, så er det klart
at de forpliktelser som islendingene legger på seg selv,
er avhengige av de vilkår som islendingene selv setter. Hvis
motparten ikke godtar dem, trer heller ikke islendingenes
forpliktelser i kraft. Innholdsmessig kan man derfor utvilsomt
betrakte ^{dette} det som en avtale.

Det er naturlig at man stiller seg spørsmålet om hvorfor denne
avtale ble inngått, og hva som var dens historiske bakgrunn.
Svaret er mere komplisert enn at det kan formes kort. ^{[Heller}
~~ikke har jeg kunnskaper nok til å gi det utførlig, selv om~~
~~jeg hadde hatt mere tid til disposisjon.]~~ En meget kort
innledning må likevel gis, for at man skal bli bedre orientert.

1) Ginn Johannes.
savn, Islendings
saga I, ~ 134-147

Fra første stund hadde islendingene nærmere forbindelse med
nordmenn enn med andre folk." Det finnes dunkle sagn om at
kong Harald Hårfagre hadde lyst til å legge under seg landet,
og senere skulde Harald Gormsson, danskernes og nord-
mennenes konge, ha truet med å dra på hærferd til Island.
Enda senere søkte kong Olav den hellige å vinne makten
her. Disse forsøk mislyktes - og ~~er~~ minnes nå mest p.g.a. den
tale Snorri Sturluson sier at Einar fra ^bverá ~~de~~ skal ha

2) Ginn Johannes.
Islendings
saga I, ~ 165-169

På Island

1) ⁴ / ¹ i mot kong drens for søke /

1) ⁴ / ¹ i mot kong drens for søke /
Haga le hias
Guldriska forn.
situfélag,
Reykjavik 1945
p 215-217.

holdt. [Nå mener man imidlertid at Snorri selv har skrevet den med henblikk på hendelser i hans egen samtid. Sikkert er det at Snorri k var vel kjent med de norske kongers lyst til å oppnå herredømme over Island, for han er selv den første islandske høvding som synes ^{målbeviat} ha vært villig til å gå deres ærend.]

2) Goin Gohannesson
Guldriska forn.
I s. 285 osv.

Kong Hákon forsøkte uavlatelig fra omkring år 1220 å få fotfeste i landet, og oppgav ikke sine forsøk før det lyktes i 1262. ^{3/}

3) Se nærmere
Goin Gohannesson
Guldriska forn. I

Hele denne tiden var Hákon Hákonsson Norges konge, først under formynderskap av jarlen Skuli Bárðsson, som senere ble den mektigste styresmann i Norge nest etter kongen selv i bortimot halvparten av denne perioden. Skuli var en god venn av Snorri Sturluson, Snorri hadde reist fra Norge til

1265-1288, graf
Björn M. Olsen:
en upplagt konungs.
valds i Solund
og snori. Enn enn
virkte konungsvalds i
til at snori ble
drent kort tid
at er at Hákon
hadde fullt
Skuli i en
borgerskap i Norge

Island mot kongens forbud. Det er likevel ikke sannsynlig at det var årsaken til at ^{Kongen} han lot ta livet av Snorri, men snarere fordi han anså Snorri ~~medskyldige~~ som Skuli's medskyldige i landssvik. Kong Hákon selv var en av de dyktigste konger Norge har hatt. Han skapte fred i Norge etter langvarige ufredstider, ~~styrket~~ i stort monn kongemakten i landet, og viste stor interesse for å øke sin makt og innflytelse over de norske bygder i de nordlige deler av De britiske øyer. Hans bestrebelse for å oppnå herredømme over Island var derfor bare et ledd i hans videre ^{målbeviat} bestrebelse, og hans mellomhavende med islendingene ~~vise~~ vitner om at han var en både klok og tålmodig mann. Han visste ^{hvorledes han skulle} at et mål han hadde satt seg, selv om det skulle ta lang tid. Det var først kort før han døde at islendingene sverget å undergi seg med land og folk. Da hadde han stridd for dette målet i mer enn 40år.)

Ukke Marsref

Kongen fikk den en islandske høvding etter den andre til å gå ^{sine} hans ærender, og medvirket til at det ble utnevnt norske

19 a 20 Carol

af sine enkelte paa lignende norske

biskoper ~~her~~ i samme øyemed. Særlig mot slutten sende ^{til 7 seand} også ~~men~~ ^{tillits} ~~embudsmændene~~ sine hit til landet. De skulle arbeide for å fremme hans ~~intæresser~~ planer. Men islendingene

med lod at ved öve kongens önsker ~~for~~ netop: det som han hadde störelse ~~av~~ vest part?

var trege og uvillige, og de fleste islandske høvdinger ^[sviktet ham lenge når det spurtes etter dem] Kongen begynte

likevel å oppnå visse resultater straks etter 1240. Da ^{HK} ~~be~~ ^{overlot} ~~bynte~~ det å bli vanligere at islandske høvdinger ~~satte seg~~

~~opp mot beslutningene hans~~, og ved samme tid ^{begynner} ~~gir~~ han ~~seg~~ til å ~~vise~~ sin makt her i landet, etter som det synes først når

delegere

det gjaldt de godord som Snorri Sturluson etterlot seg.

Kort tid etter, ^{eller} omkring år 1250, ble enkelte høvdinger tvunget

til å ^{oppste} ~~me~~te ham og overgi sine godord i hans hånd og siden ta imot dem ^(på nytt) som len fra ham. Disse frasagn er likevel alle ~~me~~

meget ~~me~~klare, og det er åpenbart meget tilfeldig hva de ^{med over av det som skete} ~~er~~ om. Det er likevel utvilsomt at de fleste

bønder på Nord-Island hadde gått med på å betale kongen skatt, allerede før han ga Gissur Þorvaldsson jarlsnavn i

1258 og satte ham over hele Sunnlendinga- og Nordlendinga-

fjordungen og hele Borgarfjord. Kongen må da ha sett det slik at han hadde ^{juridisk} ~~de~~ råderetten over ~~disse~~ herreder som han således

^(lot disponere)

Med Gissurs jarlsnavn ^{komme} ~~verdig~~het begynner sluttkapitlet. Men

er særlig tillitsmann av kongen

selv da forsøker Gissur i det lengste å sno seg unna, og det er først etter at Hallvard gullsko ^{til Island} kommer ~~hit~~ i 1261 at

pågangen blir så hard mot Gissur, at han ikke lenger ser seg utvei til å slippe unna.

Þjórnat: svik - en fiendelig handling

På Alltinget 1262 får Gissur dem som der var kommet, til å samtykke i kongens krav ved å påvirke dem med gode ord og

ved å ~~me~~ kalle det et anslag mot seg hvis de ikke samtykte. Men ^{på} dette tinget ^{valgt} ~~omfattet~~, i detminste mens avtalen ble

gjort, bare nordlendinger og sørlendinger vestenfor Þjórsá. Vestfjordingene var ment på å ~~ri~~ til tings under

1) og hvor kongen beklaget fra skall vand galleba sket på Alltinget

da de hørte d.o.s hævningene, som havde megen på sig og på sig selv

førerskap av Hrafn Oddsson, men stanset i Borgarfjord

Ath.

og hadde en stor flokk der. Før hadde de hatt samband med Austfjordingene og avtalt at de alle sammen skulle møte på Oddi-mennene

2 ath. Paesche

Alltinget. Ingen av de sistnevnte kom dit i virkeligheten.

Denne Alltid er nå meget vanskelig å forstå, men synes

de enkelte hendelser i sammenheng 1862

peker på at det har skortet mye på tillit mellom

høvdingene i landet. Hallvard har skremt dem sammen og skremt dem med hverandre. Han har ikke mulighet

at Gissur og Hrafn skulle møtes for enn hver av dem hadde fått sine menn til å sverge kong Hákon

troskap (gi k.H. sin hyldest). Resultatet ble, at først sverget de som var kommet til Alltinget, og siden de som ventet

vest i Borgarfjorden. Gissur hadde da ridd fra Alltinget og ost i Laugardal. Siden synes Gissur å ha vendt tilbake

til tings, og Hrafn hadde også ridd dit, og de hadde tatt hverandre i hånden x foran kirkedøren, i nærvar av de fremste

høvdinge fra begge flokkene. Et år senere eden til den norske kongen, og året etter gjorde Austfjordingene

det samme. Dermed hadde alle islendinger gitt seg inn under kongen, og den endelige bestemmelse ble fattet ved avtale-

inngåelsen på Alltinget 1262. De lærde er uenige om hvorvidt den ble gjort i lovlige former som bindende lov for hele

landet, og edsavvleggelsene viser at bare det i det minste ikke ble regnet for tilstrekkelig.

Denne meget korte oversikt gir et meget ufullkomment bilde av det som skjedde i disse årene. Men sannheten er, at ved

å lese de beste av de lærdes utgreiinger om Sturlungasaga og andre samtidskilder kilder fra den tid, kommer man lite

nærmere. Sturlunga saga selv er ett av de mest bemerkelsesverdige skrifter som har vært nedtegnet på islandsk, men det

skal store kunnskaper til å forstå riktig alle de hendelser som den forteller om. Fortellingene har så mange hull

og er, etter det man nå mener, så partisk til tider, at det

og man kan forklare del på mange forskjellige måter

er meget vanskelig å finne ubrutt årsakssammenheng. Derfor
 forklarer hver av de lærde hendingsammenhengen på i et
 visst monn på sin måte og leser av den det ^{synes} som hans selv
~~synes~~ ^{mer sannsynlig} rimeligst. For å gi en forklaring synes det meg
 naturligst å se nærmere på den kilde som ikke på noe punkt
 kan wrenses på, selve avtalen fra 1262, og avlede av den
 hva det er islendingene ^{selv mente} ~~synes~~ å vinne med inngåelsen ^{den.}

~~La oss derfor straks se på hva (det er) islendingene tar
 forbehold om ved det løftet som de gir kongen. Da må nevnes
 at hva angår det som er sagt om arv i Norge, landøre og
 isländske islendingers rett i Norge, er det ^{uavhengig referent} til en
 avtale som islendingene i sin tid ~~gjorde~~ ^{gjorde} inngikk med kong
 Olav den hellige. Bestemmelsene i denne avtale skulle holdes
 bortsett fra at islendingenes arverett i Norge skulle være
 sikrere enn før, og landøret skulle oppgis. Intet av dette
 kunne ha hatt avgjørende betydning i 1262, men det har syntes
~~ret~~ riktig å ta bestemmelsene ~~ø~~ inn i avtalen, både p.g.a
 forandringen i det rettslige forhold som ~~kom~~ ^{innførelsen av kongedømmet} kom til ved
konge-overtakelsen, og fordi islendingenes rettigheter skulle
^{bei} være noe større enn ~~for~~ tidligere.] De avgjørende vilkår
 fra islendingenes side var derimot ~~ikk~~ ^{disse} dette:~~

Kongen skal la islendingene ^{fa} nyte fred, og islandske lover
 skal gjelde, sk. i fr. 92

Seks skip skal seile fra Norge til Island de nærmeste to
 somre, og ~~deretter~~ ^{na den måte som} etter kongen og de beste
 bønder ~~menn i landet~~ ^{fant at det passet landet best.} for landet
~~synes her~~

Kongen skal holde fred over islendingene, så som Gud ^{best} gir
 ham styrke til.] Enkelte lærde ^{men er} ~~regner~~ likevel at denne
 bestemmelse bare sikter til islendinger som oppholdt seg
 i Norge.]

Först må
 man sjöve
 sig klart,
 at da det
 tales om
 i 34 3.4 og 5

1) Jón Jóhannsson
 Bolendringa saga
 I s. 134 oftr.

x s. 134 z.

Jarlen vil islendingene ha over seg, så lenge han holder troskap med kongen og fred med dem, *sfr. 97.*

Islendingene og deres arvinger skal ^{være} fullstendig trofaste mot kongen så lenge han og hans etterkommere holder denne avtalen med islendingene, men ~~være~~ ~~ikke~~ ~~fri~~ hvis den brytes, etter de beste mennes skjønn, *sfr. 98.*

I disse ^{fem} ~~tre~~ paragraferne (ledd) ~~er~~ ~~det~~ ~~ikke~~ ~~tre~~ ganger med rene ord talt om ^{den} trygging av freden, og det samme ^{som i Sakunnisen skal} oppri vilkår ligger også i den siste, ^{selve} oppsigelsesbestemmelsen i avtalen. ^{er derfor ikke talt om} ~~Det kan derfor ikke skjules~~ at islendingene legger hovedvekten på at kongen skal sørge for at de ^{ikke får} får leve i fred. Fra islendingenes synspunkt er det den viktigste vinning ved avtalen.

Ø Ved denne tid hadde det vært stadige feider ~~inn~~ ~~feider~~ i landet, ^{og} ofte med store styrker, så lenge de eldste menn kunne minnes. ~~Øst~~ Visst nok er det riktig, som det har vært pekt på, at i disse trefninger ble det tilsammen ikke drept mer enn noen hundre mann. Men blant de drepte var mange av de beste menn i denne generasjonen. Alle høvdingene hadde hatt store tap ~~(opplevd triste erfaringer som etterlot seg~~ ^{de} ~~sår)~~, hadde mistet nære skyldfolk og hadde selv opplevd ^{store strabaser} ~~(farlige situasjoner)~~. Og folket måtte være med i rekrutteringen og ^{hadde rett til liv og spill} ~~derved vært utsatt for dødsfare,~~ ^{hard styre} skader, eiendomstap og underkuelse av ymse slag. Enstidsmæ ~~terfor~~ Landet hadde opplevd en tid med terrorvelde, slik at alle til sist samtykte i, tvungent, at det trengtes en konge for at de skulle kunne ^{myte} ~~oppnå~~ ^{isländsk} ~~fred~~. ~~Ø~~ En ~~innvi~~ statsmakt, som kunne ^{ikke oppnå} ~~skaffe~~ fred, fantes ikke. En utenlandsk makt ~~Ø~~ kom til å fylle det makttomrom som en kunne forutse.

1) Einar Arnórsson
Alþingi árit
1862, Skinn-
Kuplaug 1920,
s. 130 osfr.

Alm.
 Mynten
 rent tvee
 men rigtig
 oversatt.

Man regnet det ikke tilstrekkelig at kongen skulle gi dem fred, de stiller med rene ord ~~at de ville~~ den betingelse at de ville ha jarlen så lenge han holdt troskapen mot kongen og fred med dem. Uttrykket er tvetydig. De fleste samtykker nå riktignok i det ^{herri} påstand (den løse) at Gissur porvaldsson har fått ~~satt~~ ^{satt} bestemmelsen om jarlen ^{satt} inn i (med i) avtalen for å sikre sin egen ~~på~~ maktposisjon. Bestemmelsen ~~sk~~ ^{har} skal således ~~ha~~ siktet til ham alene. Unektelig kan ~~uttrykket~~ ^{uttrykket} tyde på at det utelukkende gjaldt en bestemt mann, jarlen, og man kan ~~også~~ ^{til og med} lese ut av det en viss mistanke både til troskapen hans mot kongen og fredsviljen hans overfor sine landsmenn. Det synes meg likevel ikke klart at det her er myntet bare på Gissurs person. Derimot er det påtakelig ^{alder er last} (utvetydig) ~~hvilken~~ vekt det er lagt på at ~~jarlen~~ jarlen skal holde fred med sine landsmenn, og ordlaget kan oppfattes slik, at det både blir krevd troskap av jarlen overfor kongen og at ~~jarlen~~ jarlen bedre skal kunne sikre freden enn en fjerntboende konge kan gjøre, det vil si at jarlen ~~skal~~ ^{styrke} ~~skape~~ ^{bygge} ut den innenlandske statsmakt.

NB

~~Dette trenger man ikke ~~lenger~~ strides om. På den annen side har ingen tatt jarledømme etter Gissur, for det er uvisst om kongen kan ha ønsket å gi noen islandsk høvding større makt etter at han hadde fått landet i ~~sin~~ sitt grep, og det er ikke sannsynlig at noen av de islandske høvdingene ville unne noen annen høvding å bli sin overmann.~~

Da er ^{den} bestemmelsen ikke mindre ~~klar~~ tvetydig, som ~~klar~~ er knyttet til islendingenes rett i Norge, at ~~islendingene~~ kongen skulle ^{oppnå} ~~verne~~ ^{freden} freden for islendingene, så som Gud ^{hadde} gitt ham styrke til. Enkelte mener at det bare sikter til fred for islendinger i Norge, og det skulle da tydes slik (peke dit) at islendingene vill ^{å lide} e sikre seg mot ~~overlast~~ ^{overlast}.

der. Men unektelig synes bestemmelsen for sterk og høytidelig til bare å gjenta det som allerede ligger i den første delen av ~~et~~ setningen, ^{en} stadfestelsen på det allerede eksisterende rettsvern islendingene hadde krav på i Norge. Bestemmelsen er tydelig hentet fra ^{de} kongens ~~de~~ brev som har foreligget, og det er da på ingen måte usannsynlig at ~~det~~ med ~~det~~ er ment, at kongen ~~med dette har~~ villet garantere innenlandsk og utenlandsk islendingene fred både mot ~~utenlandsk trussel~~ fredsbrudd (trussel), dvs. at han har lovet dem å ta på seg forsvar av landet. Henvisningen til den styrke som Gud gir kongen, ^{ne} peker særlig i den retning. Men hvorledes man nå vil tolke dette, så er det enda et eksempel på hvor stor vekt man la på å sikre seg fred.

Det samme gjelder videre dette, at kongen skulle la ^{de} islandske lover gjelde. Her ~~liggende~~ er da særlig ^{riktig til} markert begrensningen av kongens rettigheter (rett). I sine gjøremål med islandske saker har han plikt til å rette seg etter islandske lover. Dem kan han ikke forandre uten i samråd samsvar med den islandske forfatning, slik den var blitt etter at godenes makt var gått over i kongens hender. Men disse ^{ord} ordene viser også til at de islandske lover skulle følges bedre (holdes bedre i hevd) enn før. Kongen skulle la folket nyte godt av dem. Her ~~er~~ ^{kommer man} enda en gang tilbake til det ufredstilstand som hadde rådd, og ~~er~~ ^{er} kanskje også

en brodd mot kongen. Man godkjenner riktignok kongedømmet,

men tar det forbehold (skilja það til), at fra nå av skal

kongen rette seg etter islandske lover, men ^{er at han ikke} sikter ikke

til de metoder han hadde benyttet ~~men~~ da han hadde ryddet

seg vei til makten. Her ~~er~~ ^{på Island} kan man også minne om

at det neppe er en tilfældighet, at straks det røyner på

avtalen fra 1262, ~~blir~~ ^{kommer det på nytt}

islendinger i begge bispedømmene. Om det har det vært

enighet. Islendingene ville sikre seg at de ble styrt etter islandske lover og dermed holde seg unna ufred både fra kongens og kirkemaktens side som fra andre.

Det andre hovedpunkt i avtalen fra islandsk ~~side~~ side kom fram i disse ord:

" Seks skip skal ^{seile} ~~gå~~ fra Norge til Island de to nærmeste somre, og ^{derfra} fra da av ettersom kongen og de beste ^{bønder i landet} ~~menn~~ synes høver landet best."

Her ~~vi~~ kommer den store mangel fram, at islendingene ikke lenger kunne besørge den nødvendige ^(skipsfart) seiling til landet.

Derfor hadde kongen stundom nedlagt seilingsforbud når han syntes det var mye om å gjøre, dvs. ~~forbydd~~ forbudt all skipafart fra Norge til Island. Men selv når det ikke ble grepet til slike tyranniske metoder, syntes man at seillasen

~~hit~~ til landet var så usikker at det var ønskelig at kongen tok ^{den} ~~ansvaret på seg~~. Somme mener at to-årsperioden er blitt bestemt av kongen i den hensikt å tvinge alle islendinger til gå med på å ~~samtvkkezi~~ ^{gå med på} avtalen. Det er likevel nok så usannsynlig. For selv om det viste seg å gå slik at det gikk to år før de siste lovet kongen troskap, så var det ikke lett å se det før 1262, og det ^{nokså} ~~er~~ ^{noget} urimelig at en slik åpenbar trusel skulle være fremsatt, ~~da det var like trolig at det var utsikt~~

til at kongen skulle nå sine mål ved ~~å slutte denne avtalen~~ ^{å slutte denne avtalen}.

^{var} ~~Det er ikke til å ta feil av at behovet for fred og for skipsfart til landet~~ ^{var} ~~var~~ ^{var} årsaken til at avtalen ble inngått i 1262, ~~etter innhold og ord i avtalen~~ ^{etter innhold og ord i avtalen}. Det er tenkelig at de islandske partene i tingingene gjør mere ut av disse behov enn det var grunn til, og da i den hensikt å ^{idealisere} ~~idealisere~~

~~(forskjennet)~~ avtalen i egne og andres øyne. Det rokker ikke ved det, at ^{her} ~~på~~ ^{la} ~~på~~ ^{årsaken til} ~~denne grunn~~ bygger islendingene ~~sin~~ beslutning

Der er vist til den brit ^{s/} ved det islandske samfunn som ~~de~~
~~de ansvarlige islendirer~~
~~partene~~ mente alene kunne rettferdiggjøre ^{en} så betydningfull
 avgjørelse, som de selv visste at de de skulle ta.

En annen sak er det at ~~mixix~~ svakhetene ved det gamle
 samfunnet sikkert kunne ^{liksom} ha vært børt på annen måte, og da
 særlig ved å ~~øke~~ styrke den islandske statsmakten, noe som
 så hadde vært tilstrekkelig til å trygge landet fred og
 sikre skipsfarten ^{dit} (til landet). Men kong Håkons ~~ke~~ klokskap
 viser seg i det at han nyttet sin makt over islandske høv-
 dinger ~~øxxxxxx~~ - noen av dem var hans hirdmenn og således

~~Hollandske~~ pliktige til å vise ham troskap - ^{og} ~~se~~ over norske biskoper
 på Island. ^{Han anvernte også} ⁱⁿ ^{in dr det gjald} og ved sin innflytelse på handel og skipsfart
 for å styrke deres makt som ~~xxxx~~ hadde sverget ham troskap,
 og knekke ~~deres~~ ^(siden) makt som han ikke stolte på. Det ble ikke
 brukt direkte makt gjennom ^{den norske kongens} de norske ombudsmenn ~~de~~ til
^{på Island.} ~~kongen her i landet.~~ Kongen lot seg nøye med å holde tilbake
 i Norge de meget få islendinger som han ikke ønsket skulle
 reise til Island, og brukte i det minste oftest islendinger
 eller landets biskoper ~~for seg~~ når han trengte støtte
~~forxxxx~~ befaling til å få budsendt folk fra Island til Norge.
 Man kan derfor ^{egentlig} ikke snakke om ~~egentlig~~ at kongen brukte noen
 egentlig makt for å tvinge islendingene til å inngå avtalen.
 Den tanken melder seg likevel, om det utelukkende har vært
 en tilfældighet at kong Håkon dro på hærferd vest over havet
 til ^{merkelige} De britiske øyer i 1263. Men det ser ut til at denne
 hærferden ble forberedt i all hast, og ^{at det derfor sette} ^{kan ha vært} en kan derfor ikke
^{på forhånd} si at den har vært planlagt for, ~~at~~ ^{Det ser ikke ut} forberedelsene til ferden
~~de~~ skulle ha siktet ^{til} Island. Noen rådslåing har det likevel
 utvilsomt vært om et slikt stortiltak, og ^{høvdningene} ^{gjørne} ~~rådslåingene~~
 på Island kan ha ^(blitt inngitt) fått mistanke om at hærferden hadde Island
 som mål, likesom det hadde vært planlagt å sende ^{in her} folk til
 Island i 1220, da Snorri første gangen ble innviklet i
 striden mellom kongen og Skuli jarl. På slike gjetninger kan

man likevel ikke bygge.

Islendingene tok sin ~~bestluzx~~ bestemmelse drevet av sterke grunner, men ikke ~~kvæx~~ tvunget av hærmakt. ^{Sturason} ~~Siturason~~ hadde lenge ^{gått} utviklet seg i den retning, men Håkon ble ikke Islands konge før enn ved avtalen og ~~tø~~ troskapseden, som ble ~~svæx~~ avlagt fra 1262-64. Den ^{vekt} ~~betyning~~ som kongen la på å få ^{disse edene} ~~(denne eden)~~ sverget, viser at han regnet seg å ha bruk for ^{dem} ~~den~~, og til dess ^{de} ~~den~~ var sverget, var islendingene ikke skyldige til å vise kongen troskap eller til å betale ham skatt i all tid. (~~evig skatt~~)

Det som kong Håkon søkte og som islendingene gikk med på, var ^{sverget} at det ble ~~svæx~~ for kong Håkon og kong Magnus, sønnen hans, "land og ^þegna og ævinlegan skatt", etter en slik ordning som man var blitt enig om og som avtalebrevet vitner om, som det heter i selve eden. Det er likevel klart, at ~~ikk~~ ikke bare disse to kongene, Håkon og Magnus, sønn hans, ble ~~svæx~~ lovet troskap, men også deres arvinger, jamfør det som blir sagt i sisteavsnitt i selve avtalen. Med ~~svæx~~ ^{bestemmelser} disse ^(edsavleggelse) er Norges konge gjort til Islands konge, og utvilsomt var det meningen at kongedømmet skulle gå i arv etter samme regler som i Norge.

Bestemmelsen om kongens makt er ikke fullstendig klar. Kongen tar på seg å gi landet fred, men det pålegges ham å gjøre det på den måten at folket skulle styres etter islandske lover. ^{Enighet om skattens størrelse har man formidlet} ~~Om størrelsen på skatten er det sagt ifra~~ med rene ord, den ~~skal~~ ^{kan} derfor ikke forandres uten etter enighet mellom de to parter. Men den samme regel gjelder for lovgivningen; ^{kan ikke} at den ikke ~~må~~ forandres uten i samsvar med reglene for den islandske forfatning. ^{Men det kan strides om.} ~~Men det kan ~~direkt~~ strides om,~~ ^{kan ikke strides om, hvilken} ~~lik~~ ^{som det også} ~~snart kom for dagen,~~ ^{viske seg} ~~hvor stor del kongen skulle~~ ^{ha i lovgivningsarbeidet.} ~~Islandene~~ ^{hevdet} fra første

i hvor stor grad kongen ^{skulle delta}

stund og lenge utover, at det skulle skje på Alltingets
 3 initiativ og at kongens del var den samme som godenes
 tidligere. Visst hadde det vært ønskelig med en klarere
 formulering her, men det er utvilsomt at islendingene ved
 denne avtale ikke tenker på å la seg innlemme i Norge eller
 bli en del av det, men utelukkende å forplikte seg til
 1 troskap mot Norges konge. I avtalen finnes det ikke et
 ord om at de skulle være undergitt andre nordmenn eller
 andre norske ~~styringsgrenene~~ styresmakter.

löst fra kongen?

Viktigst er ~~det~~ likevel at det i sist i avtalen er sagt med
 rene ord:

"Vi og våre arvinger (~~etterkommere~~) skal ^{holde} vise troskap mot
 Eder Dem, så lenge ^{de} og deres arvinger holder denne ^{avtale} med
 oss, men være løst (fra den) ^{om} hvis den (blir brutt), etter de
 beste menns skjønn. ^{blir brutt}"

Å ha 2
 med seg
 (Løse)

Det er ikke utelukkende kongen som skal vurdere om han holder
 avtalen og så ^{sa} utøve sin makt ^{i følge den} som han selv finner det for godt. Riktig-
 nok er det sagt at skatten skulle være "evig", men forbe-
 holdet for en slik ordning som avtalen nevner kommer
 straks etter, dvs. oppsigelsesparagrafen gjelder like mye
 skatten som andre bestemmelser. Det har vært fremholdt at
 det der bare var tale om enslags opprørsrett, som ~~føikst~~
 undersåttene stundom betinget seg overfor ^{fyrstene} ~~høvdingene~~ sine
 i middelalderen. Men avtalen innebærer at to jevnbyrdige
 parter ^{forhandler} ~~er samtlige~~. Kongen mottar islendingenes hyldest
 bare for så vidt som han retter seg etter de ^{betingene} vilkår ~~som~~ de
 setter, deriblant dette ^{overnevnte}.

Et annet spørsmål er hvem er de beste menn som skal ^{vurdere} domme om
 dette spørsmålet? Om det sies det ingenting. Men ettersom islendingene
 setter vilkåret, synes det naturligst at det vurderes etter
 islandsk rett ^{i samsvar med} ~~og~~ på lignende vis som ovenfor hver det er
^{af} ~~vis~~ til de beste bønder i landet ~~og~~ sammen med kongen skal

avgjøre hvor mange skip som skal seile hit. Dette ble aldri
 Denne bestemmelse ble aldri anvendt. (Pittignok ble)
 prøvtsatt på prøvet, ikke fordi avtalen aldri ble brutt
 maktens ^{grümmen var ut}
 fra kongens side, men fordi islendingene manglet mot og
 styrke til å si opp avtalen, som de hadde rett til. Likevel
 ble bestemmelsen slett ikke uten betydning. De har islendingene
 sannet fram til våre dager, at forfedrene ^{deres} ~~vare~~ ikke opp hadde
 prisgitt nasjonen ~~til~~ betingelsesløst til en utenlandsk
 makt, men ^{hadde tatt} med det forbehold, at hvis makten ble misbrukt, hadde
 folket rett til å ta den igjen. ^{styringen i egne hender igjen} ~~ikke~~ ~~og~~ ~~seg~~ ~~selv!~~

Når man tar alle forhold i betraktning, må man vedgå at avtalen
 av 1262 ikke ble inngått av menn som ville ^{gjøre under på} ~~de~~ Islands
 frihet, enda ^{de} ~~de~~ selv hadde gitt opp, ^{freid mot} ~~de~~ tekstevertimet
 å legge det slik til rette at skaden ble minst mulig. De gjorde
 det som de best trodde seg i stand til, med den hensikt at
 folket skulle komme best mulig fra den ^{strid} ~~konfliktsituasjon~~ som
 de ^{for} så ville oppstå.

Særskilt hadde oppsigelsesbestemmelsen kunnet bli en stor
 styrke ~~for~~ i ~~konflikten~~ mellomværendet med kongemakten i de
 neste hundreår, hvis islendingene hadde hatt besluttsomhet og
 vilkår ^{anvendt}
 posisjon til å bruke den. Men det ble aldri ^{anvendt} ~~gripet til den,~~
 trass i kongens ^{krange} ~~avtalebrudd~~. Det er likevel sannsynlig at det
 i det minste i begynnelsen ^{virkelig har holdt dem noe tilbake} ~~har hatt virkelig støtte i den~~. Men
 islendingenes stilling ble etter hvert svakere, og motet
^{svant} ~~minket~~ dermed. I lang tid ble det stundom vist til de opp-
 havlige rettigheter, (særlig når en ny konge skulle hylles)
 som islendingene hadde oppnådd da de først sverget kongen
 troskap og gikk med på å betale ham skatt. Man kan her minne
 om den overenskomst som folk lenge kalte „Gamli sáttmáli“ men
 som man nå antar er fra om lag 1300 og ble inngått i anledning
 kong Hákon håleggs maktovertakelse. Det er ikke sikkert hvor-
 vidt det her er tale om et ^{vedtak} ~~ensidig overenskomst~~ fra islendingene
 side, ^{eller} om det er et vilkår fra deres side eller ~~innviklet~~.

Innskot s. 16

De pekte på hvor ~~en~~ dårlig Gamli Sáttmáli var blitt holdt av de norske konger, og de protesterte mot de overgrep og den lovløshet som de hadde vist. Til støtte for sin påstand viste de til bestemmelsene i denne gamle avtalen.

forhandling ~~av~~ ~~avtalet~~ mellom dem og kongens ombudsmenn.

I ~~denne~~ ^{sine} ~~overenskomst~~ ^{vedtaket} er gjentatt bestemmelsene fra 1262,

og lagt til to:

1) ^{steuvinger til utlandet} ~~"Innkallinger til Norge"~~ vil vi ikke ha, ^{minnendes} uten for de menn som blir dømt bort fra landet av våre menn på Alltinget."

2) "Item, at lagmenn og sysselmenn i landet vårt skal være islandske og av deres ætt som for ^{hæser} ordum har gitt opp sine godord."

Tilleggsbetingelsene fra islendingenes side viser at kongemakten ~~all~~ allerede da ~~er~~ har begynt ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ på pågangen, noe islendingene straks forsvarte seg mot, skjønt kongens overgrep særlig når det gjaldt å tilsette utenlandske øvrighetspersoner ikke ble stanset.

Ikke minst av den grunn ^{gjorde} ^å ~~langgikk~~ Arnesingene Ashildarmyr-
~~avtalen~~ ^{vedtaket} i 1496, som folk i dag minnes på grunn av

~~Olafur Larussons foredrag like før republikk-valget i 1944~~
~~og på grunn av Tomas Gudmundssons dikt. I dette~~ ^{vedtaket} ~~avtalen~~
tok ^a Arnesingene først opp bestemmelsen i Gamli ~~Sáttmáli~~, og sa så bl.a.:

"Nå fordi vi synes at denne avtale ikke er blitt holdt slik som samtykt var, på grunn av lovløshet, forfølgelse og ~~friløshet~~ ^{opslig} brudd på friheten, umulige ~~hæ~~ angrep til hest og ~~med~~ med plyndring av gods og menn, som når er blitt gjort en tid i den førnevnte syssel Arnes, og derfor kom vi nevnte arnesinger sammen til allment møte på Å Ashildarmyri på Skeid etter gammel hevd i landet, derfor vil vi på ingen måte lenger tåle, ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ ha eller finne oss i ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ denne uskikk (disse uvaner).

fram

Der kom den gamle frihetsånd i folket ~~å~~ ~~å~~ ~~å~~ i skarpe ord, men dessverre var det ikke lenge før den ~~den~~ ~~gikk~~

bl.a.

DET NORSKE TEATRET

~~xxxx~~ ble sterkt redusert på grunn av reformasjonen et halvt hundreår senere. Brev fra 1541 viser at biskop Jón Arason og hans sønn Ari lagmann ~~xxxx~~regnet "den svorne avtale som vi og forfedrene våre har samtykt i for oss", for å være grunnlaget for det rettslige samband mellom islendingene og kongen. Men far og sønn ble tatt av dage på grunn av motstanden mot kongemakten. Etter dette minket islendingenes mot mye, og en må likevel ^{også} vedgå, at allerede lenge før var utøvelsen av statsmakten på Island blitt en helt annen enn tenkt var ifølge avtalen fra 1262.

islendingenes Eppersom motstandskraft ~~xx~~ ebbet ut, økte kongemakten. Likevel holdt Alltinget ved lag sin del ⁱ ~~xx~~ lovgivningen ~~xi~~ like til eneveldet ble innført (~~vedtatt~~) i 1662.

Det som lå forut for denne hendelse var det at i Danmark var kongedømmet ikke arvelig. Adelsmennene ~~xxxx~~ ^{valgte} fastsatte kongens vilkår, i det minste formelt. De nyttet sin ^{posisjon} ~~rett~~ til å tvinge kongen til å gi dem visse rettigheter, og ~~ix~~ påla ham ~~xxxx~~ såkalt håndfestelse. Den siste konge som måtte finne seg i det, var Fredrik III, og han ^{deide} ~~han~~ ^{synes han} måtte tåle harde vilkår. Da var eneveldet begynt å bli vanlig lenger sør i Europa, og ^{den} danske kongen ventet på ^{både} høye til ~~litt~~ etter litt å hevne seg på de danske adelsmenn og ^{til å ta} ~~(selv styre eneveldig)~~ ^{enevoldsmakte} etter utenlandsk forbilde. Dette høvet kom etter danskernes nederlag i krigen ~~xx~~ mot svenskene. Han fikk først gjort Danmark til arverike mot slutten av året 1660 og eneveldet ~~vedtatt~~ ^{godkjent} 14. januar 1661. Siden ble eneveldet ~~xx~~ ^{innført} ~~godkjent~~ i Norge 7. august samme år. ^{marfil}

Skjønt islendingene ^{regnet seg å ha rett til å velge kongene og} ~~ikke xxxxxxx mente å stille kongen~~ ^{velge konge, men} ~~xi~~ holdt Island for å være et arverike, hadde det ofte hendt at nye konger lot seg hylle ^{på Island} ~~her~~ i landet. Så ble også gjort av kong Fredrik III på Alltinget 1649. Det er

verdt å merke seg at på det samme tinget er dette også bokført:

"Item ønsker og ber hele lagretten at hans kongelige majestet
 (følge en gammel overenskomst) ^{Islandingsens}
 etter ~~islandingenes gamli sáttmáli~~, da landet vedtok å betale
 (av landet?) ^{dem}
 skatter, ^{villie pålegge de} islandske sysselmenn, som er gud-
 fryktige og rettferdige og ^{arbeidsomme} å følge lov og rett og
 arbeide for landets gagn, men lagretten fraber seg utenlandske
 sysselmenn her i landet."

Her er det fremdeles, i 1649, vist til Gamli sáttmáli, d.e.
^{Vedtaket}
 overenskomsten fra kong Hákon háleggs dager, som ^{alt k} lenge
 hadde vært sammenblandet med ^{overenskomsten} sáttmáli av 1262.

Hylkingen i 1649 foregikk med mye ^{seremoniell}. Det vil være
 riktig å gjengi kort hva som da hendte, for å sammenligne med
 og bedre forstå det som hendte i 1662.

Høvedsmannen, Henrik Bjelke, en fremstående mann av norsk ætt,
^{fra Island}
 kom ~~hit~~ i 1649 med to krigsskip. Som Fitja-annalen sier, ~~at~~
 lot han med store vansker bringe tre ^{med tunge} kanoner opp på ^{Tingvöllur} Alltinget -
^{Tingvöllur}
~~hver av dem veide~~ - og plassere dem på den
~~søndre holmen i Oxará rett overfor stattholder-bua, som i de~~
~~dager lå sør for den store holmen;~~ Der lot han også reise en
 stor bu av trær med staver, bjelker og sperrer og kle den med
 vadsmål. Man avla eden knelende. "Og straks edene var avlagt,
 lot høvedsmannen skyte tre ganger ~~xx~~ fra førnevnte kanoner og
 etter at tinget var oppløst. Han holdt en praktfull ^{gestlige} veitsle
 i den store bua for alle de fremste menn i landet, ^{gestlige} andelige
 og verdslige, og for alle dem som hadde avlagt eden. Denne
 veitsle varte helt til natten med høvisk atferd, ~~det~~ ble
 flittig traktert og drukket skåler, først for kongen, dronningen
 prinsen, Danmarks riksråd og flere andre; det ble stadig
 fra
 avfyrt tre skudd ~~xx~~ kanonene ved hver skål, så Jørgen
~~bx~~ kanonskytter sa at han den gangen hadde skutt over sytti
 skudd. For islendingene tyktes slikt nytt å høre fra Alltinget.

[~~Kanonene ble straks flyttet sør igjen til Bessastadir.~~]

Med kongebrev 24. mars 1662 ble begge biskopene og lagmennene, alle sysselmennene, 12 prester og proster fra Skálholt- og 6 prester og proster fra Holar-bispedømmet, to lagrettemenn og to bønder fra hver syssel pålagt å møte på Alltinget det året, for å avlegge arvehyllings-ed for kongen og høre kongens vilje ~~om~~ⁱ flere saker. Denne gangen ble det kalt til tings etter den samme hovedregel som var blitt fulgt ved kongehyllingen i 1649. I kongebrevet 1662 nevnes at høytidelig arvehylling har funnet sted i Danmark og Norge, og kongens vilje er at den også skal finne sted "i vårt land, Island".

Hovedsmann var da fremdeles Henrik Bjelke, den samme som i 1649. Han kom ikke tidsnok til landet, og man gjorde ~~derfor~~^{derfor} ~~et~~
vedtak ~~avtale~~ på tinget, hvor man prøvde å slippe unna arvehyllingen, fordi den var unødvendig her, ~~etttersom det er forskrevet i~~^{blant annet ved grunn av} ~~et~~
(Lovbok, dvs.) Jónsbok, hvem som skulle være Norges konge etter at kongen var falt fra, og islendingene hadde da også hyllet kong Fredrik III. i 1649. På tinget ~~kom~~^{allerede} hendte også det, at det kom begjæring "fra dem vest for Jökull, at de nekter å godta ~~(profesterer mot)~~ utenlandske menn til sysselmenn". Begjæringen ble lest i lagretten, "for ~~at~~^{det} de vil ~~ikke~~^{vedtak} rette seg etter ~~den~~ gamle islandske ~~avtale~~ og begge lagmenn svarer, likesom også lagretten, at de vil at alle menn skal rette seg etter ~~de~~^{frihetsbestemmelsene} frihetene i de islandske lover". Av dette går det fram at man fremdeles på Alltinget i 1662 regnet at Gamli sáttmáli var gyldig ~~(stod ved lag)~~.

Hovedsmannen godtok ikke Alltingets vegring, men lot gå ut sendebud for å kalle folk til Bessastadir den 26. juli. Edene ~~ble~~^{skulle avlegges} avlagt dagen etter. De fleste som var kalt dit, kom til Bessastadir til fastsatt tid. Edsavleggelsen ble utsatt til 28. juli, kanskje fordi den 27. falt på en søndag, men kanskje

også (snarere?) på grunn av motviljen mot å ~~gjøre~~ ^{innfrinngen av} ~~eneveldet~~ ^{eneveldet}.
 Lagmann Arni Oddsson helget så ting, ikke på Bessastadir, men i Kópavog. Man avla der først eden til eneveldet å og ble siden anvist å skrive under ~~xxx~~ de forpliktelser som knyttet seg til eneveldet.

Samtidige kilder fra Kópavogs-møtet er meget få-ordige og ~~beskriver ikke~~ ~~ingen~~ nevner ikke motstand fra islendingenes side, men nokså mange tiår senere skriver Árni Magnússon etter ~~xxx~~ utsagn fra presten Björn Stefánsson på Snæfellsstadir, som var en av dem som sverget i Kópavog, og sier:

"Da arvehyllings-edene var avlagt på Island i Kópavog, ~~xxxxxx~~ ^{der var} soldater med gevær (jeg vet ikke hvor mange), begynte først mag. Brynjólfur (d.e. biskop Sveinsson) å tale med Bjelke om at de islandske ikke gjerne ^{vill} ~~vill~~ ^{sigte} ~~vill~~ på alle privilegiiis (~~xxx d.e. rettigheter~~) i andres hender, til hvilket Bjelke ikke svarte ~~xxxx~~ ^{annet} å dem som utgjorde ^{krinzen} ~~krinzen~~ (soldatene), og spurte om han så dem. Således ~~tok han skarpt avstand fra~~ ~~tergeversationem~~ (motstanden), og han og andre gikk så ~~xxxxx~~ til det som skulle ~~verre~~ ^{skje}.

I Kópavog, der arvehyllingsedene skulle avlegges, ville Arni & lagmann (som da var blitt gammel) i førstningen ikke la seg overtale. Det ~~var~~ ^{gikk} ~~sa~~ en dag eller ~~da~~ ^{da} om lag det at han stod steilt imot, tandem minis cessist lacrymans (d.e. til slutt gav han gråtende etter for truslene), og sverget så med de andre."

Skjønt det ikke er tvil om at islendingene har vært uvillige til å frasi seg sine rettigheter og soldatene ^{nærvar} kan ha ~~hætt~~ ^{hætt} virket inn, må man likevel være oppmerksom på at i 1649, da ingen kunne vente noen vanskelig- ^{seremoni} heter, men bare festligheter etter den formelle edshandling,

Til Island

DET NORSKE TEATRET
KONGELIBEREN

ble, to krigsskip sendt ~~hit~~. Heller ikke var Henrik Bjelke bare hovedsmann på Island, men ~~xxxx~~ dessuten sjøoffiser, i 1662 ~~til og med~~ ^{indog} riksadmiral. Bjelke holdt ~~xx~~ også ikke ~~xxxxx~~ mindre veitsler i Kópavog i 1662 enn han hadde gjort på Alltinget i 1649, for i Fitja-annal heter det, at etter at ~~xxxxxxx-~~ hyllingsedene var blitt sverget, hadde dette hendt:

"Siden ble det holdt en ypperlig veitsle for dem alle; ~~x~~ den varte til langt på natt med trompeter, feler og trommer og ~~xxxxx~~ skudd fra tre kanoner om gangen, og dessuten ble det svart med skudd fra kongens skip, som lå på Sejlan. Da ble det avfyrt raketter og fyrverkeri om natten." I Vallholts-annal sies det at det ~~n~~ ble holdt fest "med megen ~~xxxx~~ prakt og kanonskudd. Den dagen var det klarvær ^{med} ~~og~~ solskinn."

NB! ~~Se~~
Sejlunni

V

I disse samtidskildene blir det ikke nevnt ~~xxx~~ ett ord om islendingenes ^{fredsel} ~~motvilje~~ på møtet i Kópavog, men desto mer blir det skrevet om festlighetene.

fredsel

Men hva var det ^{da} som ~~xxxxxxx~~ islendingene ^{gå med ud} ~~måtte finne seg i~~ på møtet i Kópavog?

De "stadfester og styrker" ~~xxxxxx~~ ^{for} kongen "som den eneste fullkomne enevoldshersker og arveherre hans arverett til Island og dets underliggende insuler og øyer".

Ellers skriver de:

"Herved avlegger vi ^{for våre} ~~for~~ oss og våre arvingers og etterkommeres ^{vegne} ~~vegne~~ alt det som i våre tidligere friheter, landslover, Recess og Ordinanzia kan finnes å stride imot Hans Majestets rett eller lett kan tydes å være imot Hans Majestets rette enevoldsstyre og fullkomne ^{radrett over riket.} ~~riksråd.~~" ^(Hans Majestets overriket)

Helt fra avtaleinngåelsen i 1262 hadde kongen hatt den øverste utøvende myndighet, og den øverste dømmende myndighet fikk han så å si straks. Med vedtakelsen av eneveldet får kongen også

Engjeld
Eneveldet

Alltingets lovgivende makt i sin hånd ^{samtidig som} ved siden av ~~hans~~ makt over de to andre grener av ~~riksmakten~~ riksstyningen også blir mye styrket.

Etter at de hadde skrevet under på enevoldsforpliktelsene skrev hver for seg, legmenn og geistlige, et brev til kong Fredrik. Det har selvsagt vært tenkt som enslags forbehold når det gjaldt forpliktelsene deres. Men disse brev ^{uten} er juridisk ^{betegnelse} ugyldige, enda de utvilsomt er satt opp i samråd med hovedsmannen for å mildne rettighets-oppgielsen.

som en betegnelse juridisk betegnelse

Hovedemnet i brevene er at de uttrykker håp om at ~~det~~ ikke blir gjort noe til ^{öke} ~~å~~ ^{Middelen} ~~fra~~ folket ~~noe av det som hadde vært~~, men derimot burde ^{i hvor} ~~de~~ holde ~~seg~~ gammel, alminnelig og ^{riktig} ~~velgjort~~ landslov, fred og frihet med den rett som ~~de~~ ~~isid~~ forrige konger ^{eller} ~~aller~~ nådigst har gitt og ~~oppfylt~~ og ~~isid~~ ~~isid~~ islendinger ^{til} sverget ^{for så vidt} på ~~ved~~ "og ~~det~~ så langt det

Handwritten notes and arrows on the left margin, pointing to various parts of the text.

Tidsansvar?

ikke går imot jure majestatis", dvs. hans høyhets rett, ~~og~~ ^{og} heller ikke ~~men~~ ~~lek~~ ~~men~~ ^{lek} ^{men} ^{og} ^{at} ^{del} ^{ene} ^{ikke} ^{støter} ^{mot} ^{del} ^{and} ~~at det støter an~~. Resultatet

ble at det ble lite forandring i landets styresett så lenge ^{å skille og til} Henrik Bjelke ~~avgjorde~~ ~~sakene~~, men etter det ble det snart

man hadde

et omskifte i ~~ny~~ styremakten, og ~~zøgzøzkzøz~~ ved år 1700 var det helt slutt på å legge lovbestemmelser fram for Alltinget. Samfunnet ^{hade hell} ~~hald~~ og holdent underkastet seg eneveldet.

Handwritten notes and arrows on the left margin, pointing to various parts of the text.

Så lenge eneveldet stod ved lag, lå de rettigheter nede som islendingene forbeholdt seg ~~(satte som vilkår)~~ i 1262 overfor kongen, for nå fikk han all riksmakt i sine hender. Men man

bør merke seg at islendingene ~~hverken~~ ~~fraxaxxxx~~ sine rettigheter hverken til det danske riket eller til det danske folk, bare

til den danske konge. Derfor var det, at da kongen ~~fraxax~~ avstod fra eneveldet snaue 200 år senere eller i 1848, da

hevdet islendingene, under Jón Sigurdsons ~~isid~~ ^{lederskap}, ~~gav~~ ~~avkall~~ på ~~at på samme vis som kongen~~ ~~fraxax~~ ~~xxx~~ eneveldet over det danske

at på samme vis som kongen ga avkall på enevelde over det danske folk og la makten i folkets hender ^{egne}, så kunne han ^{bare} overgi sin enevoldsmakt over islendingene ^{bare} i deres hender.

Jon Sigurðssons syn kommer klart fram i avhandlingen hans da han i 1855 svarte den danske professor J.E. Larsen. Det heter der:

"Det ligger klart i dagen at islendingene sverget arvehyllings-
eden nettopp i med den hensikt å få sikret de lover og
landsrettigheter som enda bestod, og gjenwinne det som var
tapt. ~~Målsmennene~~ ^{Memndmennene} har derfor skrevet under
enevoldsdokumentet enten uten å ha lovhjemmel ^{til} det, og da
er underskriftene ^{uten juridisk beløstning} ~~ugyldige~~, eller fordi de har stolt på sin
konges løfte og på lovnaden til representanten hans, som var
en alment kjent mann og pålitelig, og de har stolt på at
under kongens enevelde ville deres gamle sáttmáli, lov og
landets frihet, språk og nasjonalitet og hva som helst annet
som ~~er~~ var nasjonalt og islandsk, være best trygget.

Men la oss ^{in til} videre anta ~~et~~ ^{et} øyeblikk at hele dette dokument
er lovlig og at det ikke ^{blir} ~~(ble funnet)~~ noen formell ~~en~~ juridisk
feil ved det, hverken i innhold eller i ytre form, da forholder
saken seg slik: Danmark, Norge og Island sverger kongen ~~en~~
likelydende ed og gir ham retten til enevelde hver for seg.
De står derfor alle ^{fre} i samme stilling overfor kongen, ^{men} og
~~den~~ ^{dem} forbindelsen til hver og en av de andre ~~står~~ er uforandret
(usvakhhet). ^{men} Brytes ^{likevel} nå forbindelsen med kongen, eller for-
andres ~~den~~ ^{likevel} (blir den en annen), f. eks. hvis kongen frasier
seg eneveldet, så forandres ^{likevel} ikke ~~for~~ det landenes like-
stilling ^{stilleing} rett, heller ikke taper ett av dem ^{(sine rettigheter overfor} ~~retten~~ for de andre, men
alt blir som det før var, eller partene må gjøre ny avtale.

Jeg kan ^{derfor} ikke se at det er lovfestet næxnytt noen ny forbindelse mellom kronen og Island, heller ikke mellom Norge eller Danmark og Island ved hyllingsdokumentet av 1662 ^{eller} ved kongelovene, som er bygget på den og på de andre tilsvarende dokumenter fra Danmark og Norge. Jeg er derfor av samme mening som den islandske komiteen, at det ikke er nok å gå fram som regjeringen gjorde i 1851, og søke ^(til) det siste ^{juridiske grunnlag} ~~lovstatuttet~~ for forbindelsen mellom Island og Danmark i kongelovene eller i hyllingsdokumentet av 1662. Den må ^{eller (sammenheng)} søkes i vår gamle ^{avtale} avtale med Norge, - - -."

Islandingene ville derfor ikke erkjenne at det danske grunnlovs-
ting hadde rett til å ^{bestemme} ~~uttale seg om~~ Islands rett. De hevdet at
et tilsvarende ting, et ^{folke} ~~Folketing~~ på Island, ^{alene?} ~~var det eneste som~~
^{alene} var kompetent til å gjøre det. For dette syn fikk de en viss
støtte i kongebrev ^{at} 2 av 23. september 1848. Likevel må en
kanskje si at de hadde lagt noe mer i løftet fra ^{islandingene} de danske
styresmakter (den danske regjering) enn formuleringene i
brevet ga anledning til. Der blir lovet at det ikke skulle
^{fastsettes} ~~fastsettes~~ ^{grunnprinsipp (grunnlovsbestemmelse)} om den for-
fremmes noen ~~(uttalelse om grunnlovsbestemmelse)~~ om den for-
fatningsmessige stilling for denne landsdelen i riket før enn
islandingenes selv hadde ^{si sin mening om den} ~~fått gitt i utbrykk for sitt syn på~~
~~den på et møte i sitt eget land. Det møte som det der ble gitt~~
løfte om, ^{møte} ~~Folketinget~~, ble ikke holdt før enn i 1851. ~~Denne~~
^{historie} ~~historie~~ er velkjent og skal ikke fortelles her. Men ^{de} ~~det~~ neste
^{år} ~~år~~ ble det ^{et} ~~et~~ av de store tvistemål mellom dansker og is-
islandinger: Islandingene hevdet at løftet om ~~at~~ å få gi til-
kjenne sitt syn ^{ved} ~~et~~ ^{møte} ~~Folketing~~ var blitt brutt, og ^{at} ~~i~~
virkeligheten var ikke det alene nok, at et slikt ting
hadde rett til å gi sin betenkning eller ~~at~~ fremlegge sitt
syn. I islandske saker måtte ^{bevise det} ~~de~~ ha samme makt som grunnlovs-
tinget eller den danske nasjonalforsamling hadde i sin tid
i Danmark.

Grunnlaget for disse teorier var Gamli sáttmáli⁶ gyldighet. Islendingene hevdet at den ble gyldig på nytt i og med at kongen oppgav sitt enevelde. Med dette var Gamli sáttmáli⁶ ^(opphavlige) betydning og gyldighet blitt et levende tvistemål ~~ø~~ i den politiske striden mellom dansker og islendinger. Ikke bare ~~de~~ ~~xxxxxxx~~ danskernes ulærde politikere, men også deres fremste lærde i disse emner, i våre dager særlig Knud Berlin, la liten vekt på ~~(beduserte)~~ ^{me} islendingenes rettigheter ifølge Gamli sáttmáli og dens senere gyldighet. Under Jón Sigurðssons førerskap, og i våre dager Jón Þorkelssons og Einar Arnórssons, ~~ble~~ ^{overdrev} ~~de~~ islendingene ~~meget~~ ^{Gamli} derimot ^{meget} stor vekt på sáttmáli⁶ betydning, både når det gjaldt nasjonens ~~opphavlige~~ ^{opphavlige} folkets rettighet ifølge avtalen opphavlig og i landets ^{hele} historie. ~~xxxx~~ ^{siden} Danskene hevdet at Island ^{hadde sluttet} da allerede var blitt Norges skattland eller koloni, mens islendingene ^{på slutt} regnet at ifølge ^{Gamli} sáttmáli hadde det utelukkende vært tale om en personal- eller konge-union mellom Island og Norge.

senere

Begge ^{viste til} ~~siterte~~ utenlandske lærde til støtte for sitt syn. Det kan være tvil om hvor mange av dem ^{som} i virkeligheten har satt seg helt og fullt inn i saken. Få eller ingen gjorde det grundigere enn Konrad Maurer, Jón Sigurðssons venn og støtte (hjelpesmann), som i det hele ^{for} ~~støttet~~ islendingenes parti i denne tvisten, ~~men~~ i noen grad ble hans utsagn ^{aktuelle} ~~sitert~~ fra begge sider. En svensk lærde, Ragnar Lundborg, som levde til etter den siste verdenskrig ~~og~~ ^{var en av dem som} var en god venn av avdøde Bjarni frá Vogli, ^{skrev} bl. a. om ~~en~~ dette emnet, og hans skrifter ble ofte sitert av de fremste tyske lærde ^{fra} ~~i~~ ~~våres~~ ~~tid~~ vår tid. Lundborg gikk så langt at han hevdet at ~~etter et~~ ~~tax~~ om ~~en~~ en tenkte seg at sambandslovene ^{fra 1918} ~~falt~~ ^{var} bort - og de ~~stadfestet~~ ^{var} unektelig en ny og fullgyldig overenskomst mellom Danmark og Island - , ville kongedømme på Island ^{visselig} ~~forvisst~~ ^{ble basert (undertrykt)} ~~avhengig~~ ^{av} bestemmelsene i Gamli sáttmáli ^{måtte rekke seg etter}

Hva som forøvrig kan sies om gyldigheten av sáttmáli av 126

synes det temmelig tvilsomt å gjøre ~~sa~~ sa mye ~~ut~~ av den. \ Man må også være forberedt på at de vitenskapsmenn som heretter gransker dette emnet, etter at striden med danskene er ute av verden. Og dess lenger tid det går fra suverenitets-erkjennelsen 1918 og gjenreisningen av republikken 1944, ~~sa~~ vil ~~de~~ se på dette emnet med andre øyne enn ~~de~~ ^{sine} forgjengere.

Bemerkelsesverdig er det at Gregersen, som senere ble Danmarks ambassadør (sendemann?) i Kina, i sin grundige doktoravhandling om Islands stilling, utgitt på fransk i 1937, kommer betraktelig nærmere islendingenes syn på Gamli sáttmáli enn tidligere danske lærde, selv om han peker på at rettspraksis også må ha sin betydning.

Av islandske lærde har sannsynligvis Bjørn M. Olsen skrevet ~~den~~ mest nøytralt og med størst skarpsindighet om Gamli sáttmáli, og i sin avhandling, som han gav ut i 1909, regnet han at Gamli sáttmáli er "ennå i dag ⁽ⁱⁿ⁾ ~~den~~ eneste lovlige (juridiske) ^{det er en overdrivelse at} grunnlag under rettssambandet med Danmark."

I slutten av denne avhandling uttrykker Bjørn M. Olsen seg således: den nåværende

I mine avhandlinger om opphavet til kongemakten, både denne og den tidligere, har jeg måttet slå til begge sider, både mot islandske og danske ~~overdrivelser (eksesser)~~ ~~ytterligheter~~. Det er neppe håp om at slikt blir vel mottatt av dem som ~~kommer~~ sverger til ytterlighetene. En av ytterlighetenes apostler, min landsmann, har ~~sagt~~ meg ut fra dette, at jeg "fortjente ikke å eie noe fedreland". Og nå venter jeg at kollegene mine ved Øresund kan komme til å si at jeg ikke fortjener å eie noe "Moderland". Slikt tar jeg meg ikke nær av. Jeg er meg bevisst at jeg har ~~vid~~ ^{vid} en oppriktig vilje til å søke sannheten i dette ~~sa~~ emne og hverken ~~sa~~ til høyre eller venstre, og jeg er overbevist om at sannheten ligger et eller annet sted midt imellom ytterlighetene. Både islendinger og dansk

vega á
tvær
hendur

burde kunne innse at den sak det er er tale om, utelukkende er av vitenskapelig natur, og at det ikke ^{nytt} duger å se på den gjennom briller ~~for~~ som er ^sfarget av dagens stridsemner. "

Få ting viser bedre det totale skifte i tankegang som har inntrått på et halvt hundreår, enn dette at en så framifrå (gjev) (god) islending som Bjørn M. Olsen, den ^{daværende} mest betydelige vitenskapsmann her i landet i norrøne emne ~~vixxixxtid~~, ville likestille Island og Danmark slik som han gjør med disse ordene, det ene som sitt "fedreland", det andre som sitt "moderland".

Bjørn M. Olsens ^{formaning} ~~formaning og påminnelse~~ om at det ikke nyttet å ~~se~~ betrakte striden om opphavet til kongedømmet og dermed Gamli sáttmális gyldighet gjennom briller farget av nåtidens stridigheter, men å se på det ^v utelukkende som et emne av vitenskapelig natur, var selvsagt riktig fra vitenskapsmannens synspunkt. Men ^{i virkeligheten} ~~for å si det som det er~~, så var man ikke utelukkende på let ^{ing} etter den vitenskapelige sannhet om en mer enn seks hundre år gammel hendelse, man var (på leting) etter våpen til et liten nasjons strid for selvstendighet, en nasjon som enda mistrodde (hadde mistillit til) seg selv og som de utenlandske makt-havere mente hverken hadde rett eller mulighet til selvstendighet. I dette henseende hadde minnet om sáttmáli 1262 og påstandet om dens gyldighet uvurderlig betydning. Selv var islendingene overbevist om, at når det gjaldt hundreårgammel sedvane, - som ^{etter} visselig også kan ha stor betydning, - så hadde folket aldri av fri vilje fraskrevet seg den avgjørende rett i egne saker, og forsåvidt som denne rett i enevoldstiden hadde gått over i kongens hender, var den ved oppgivelsen av eneveldet atter kommet i folkets hender. Og om danskene ikke lot seg overbevise av juridiske argument(er) eller av islendingenes rettskrav, så ble de trette av dem.

Selvsagt var det andre ^{som} årsaker ~~førte til~~ resultatet.

(Ur skáru)

evne
 Avgjørende var det islandske folks voksende vilje og ~~makthaver~~
 til selvstendighet og danskenes ~~voks~~ økende forståelse for
~~at~~ det faktum at islendingene trass i sitt ringe antall og
 sin hjelpeleshet i virkeligheten var en særskilt nasjon.
 Disse omstendigheter i tillegg til ytre forhold, som under begge
 verdenskrigene førte til ~~at~~ ^{al} ~~den~~ fredelige atskillelse
 mellom folkene, ^{ble lettere} hadde til sist større betydning enn alle
 våre rettskrav. Men vi skal ikke derfor ^{reducere} ~~underkjenne~~ deres
 betydning.

Vi vil aldri kunne komme til å minnes mennene fra 1262 med
 taknemlighet, men vi skal erkjenne at de la i hendene på
 kommende generasjoner de eneste våpen som de og disse senere
 generasjoner hadde til rådighet i mellomværende med ^{en} mangfoldige
 ganger mektigere makthaver. ^{Selv} ~~Endog~~ på den klare sommerdag den
 28. juli 1662 mintes man enda den rett som forfedrene hadde
 forbeholdt dem. Fordi denne rett var avhendet til en utenlandsk
 konge, ble denne klare solskinnsdag til en av de mørkeste dager
 i nasjonens historie, i motsetning til regndagen 17. juni 1944,
 som er en av de ~~klarste~~ lyseste man har hatt, fordi ~~at~~folket
 da fikk tilbake sin frihet fullt og helt. Vi vet ikke hvordan ~~at~~
 været var på þingvellir ⁱ ~~at~~ 1262 da islendingene sverget seg
 under kong Hákon med land og folk, men vi vet at fra da av til
 17. juni 1944 gikk det mange sørgelige og mørke dager over
 dette land. Vi vil ikke anklage noen for det som er hendt for
 lang tid siden, vi skal heller ~~merke~~ ~~at~~ ~~vi~~ vokte vel på at
 det aldri igjen her i landet blir ~~skap~~ ~~at~~ frembrakt det
 tilstand som ville kunne tvinge noen islending til å trække i
 de fotspor som ble satt på þingvellir i 1262 og i Kópavog i
 1662.] ~~For det er visselig rett som Tómas sier i sitt ypperlige~~
 dikt Til Áshildarmyr:

Sette her?

Arade församling,

Den som har växt upp i en stor syskonskara, vet av egen erfarenhet att det med sämjan kan bli så och så, ibland just på grund av ett likartat lynne, som man då ingalunda har gjort klart för sig. Först när man har lärt känna många andra människor, förstår man, hur lika syskon egentligen är varandra och har så mycket gemensamt, jämfört med andra.

Detta gäller i lika hög grad nationer som individer.

Visserligen ligger Island så långt från de övriga nordiska länderna och är i många avseenden så olik dem, att man omöjligt kan påstå, att vi Islänningar har växt upp ~~inom~~ ⁱ samma ~~familj~~ ^{hem} som de andra nordiska folken, trots långvariga statsförbindelser med ett par av dessa.

Men även om vi Islänningar ~~aldrig~~ ^{aldrig} glömmet, vilken betydelse vår urgamla isolering har haft - både på gott och ^{särskilt} ont - så glömmet vi aldrig vårt nordiska ursprung.

När vi reser i de övriga nordiska länderna, möter vi överallt otaliga platser skildrade i vår

gamla litteratur på samma sätt som platser i vårt eget land. Trots detta har vi klart för oss, att vi befinner oss bland utlänningar.

Och när jag för första gången - för nästan 40 år sedan - reste runt i de tre skandinaviska länderna, märkte jag inte endast den tydliga skillnaden mellan deras och vårt språk, utan också den inbördes skillnaden dem emellan. Då reflekterade jag mest över de så avvikande förhållandena i dom tre länderna sinsemellan.

Flera år senare - efter andra världskrigets slut, med bland annat engelsk talande militära trupper i Island, samt efter mina egna besök i anglo-saxiska länder, hade jag en stark känsla av förvåning över,

På en ny
resa

att de tre skandinaviska länderna inte skulle vara en enhet, så likartade som deras språk och samhällsstruktur tycktes mig då vara, även om jag naturligtvis var medveten om orsakerna till att dom vart och ett hade gått sin egen väg. Men fortfarande tyckte jag att Island och dess folk skilde sig avsevärt från dom övriga.

Givetvis är det också i realiteten så. Olik historisk bakgrund, - avlägsenhet, - yttre förhållanden, samt folkets fåtalighet, - allt detta har onekligen skapat oss Islänningar en särställning.

Därför frågar somliga, - och jag medger, att jag var en bland dessa:

Behöver vi Islänningar de nordiska folken som mellanhand gentemot den stora världen? Klarar vi oss

inte bäst på egen hand?

Nu - efter att ha rest vida omkring - sett
 mycket, och erfarit olika saker och ting, - är jag
~~ännu~~ av den uppfattningen, att ~~vi~~ ^{förslöven} varken behöver
 andras försyn eller mellanhandshjälp, ~~med jag tvekar~~
~~inte att säga, att vi behöver~~ ^{så} goda vänners och
 fränders sällskap.

Jag tror, att vi Islänningar i vissa avseenden
 har överdrivit vår särställning gentemot våra brödra-
 folk och att det skulle ha varit nyttigt för oss att
 ha tagit en effektivare del i deras samarbete än
 vi har gjort.

ävenom vi
 inte behöver

Rätt ofta tycker vi, att vi är tillsidosatta eller bortglömda, när man talar om de nordiska folken. Det kan hända, att vår fåtalighet - (1 emot 100) - gör oss här onödigt ömtåliga. Kanske glömmet vi bort, att var och en har fullt att göra med sina egna och allra närmaste grannars problem, - och det sålunda är förståeligt, att en liten ^{broder} ~~brödraskara~~ dald bakom den nordliga horisonten glömmes bort.

Givetvis är vi, i egna ögon, de mest betydelsefulla av alla, - men vi tillåter oss också att tro, att vi har en viss betydelse för Er andra. Samtidigt måste vi själva ha i minnet, att i gärning visa vår samarbetsvilja, - en samarbetsvilja, som jag är övertygad om

kommer att få ännu starkare betydelse allt efter som tiden går.

Ofta har sagts, att vi politiker är för sena att höra tidens röst. Detta är troligen riktigt, - bland annat när man minns, att så få av dåtidens främsta politiker var bland stiftarna av föreningarna Norden, som nu firar sitt femtio-års-jubileum. - Men dessa föreningar har varit banbrytare och skapat den förståelse hos allmänheten, som är en förutsättning för att vi nordiska politiker kan åstadkomma något betydelsefullt på detta område.

För denna högst behöfliga pionjärsverksamhet
ber jag här i kväll att få framföra mitt innerliga
tack, samtidigt som jag önskar Er lycka för
framtiden.

Mér er þat mikil árangur
at vera heilagur þoumum til at
taka þátt í fundi þinnu norðun
meðtarnala við þessa. At vísar þess

Det er mig en stor glæde at være kommet
hertil for at deltage i det nordiske undervisnings-
ministermöde. ~~Minde vist indtager Island paa visse~~

Vi Islendinge er og ønsker at forblive et nordisk folk. Ganske vist ved vi meget godt, at vi paa grund af vort ringe indbyggerantal i forskellige henseender ikke kan yde saa meget som vore brödre-folk, men ligesom de nordiske lande ude i verden er kendt for deres ægte og sunde demokrati, deres sociale sikkerhed, deres ideer om ligeberettigelse og frisind, saaledes maa det ogsaa anerkendes, at det faatallige islandske folks tilværelse under de vanskeligste

forhold, dets selvstændighedsfølelse og dets kultur-
elle stræben gennem tiderne er et smukt vidnesbyrd
om den udholdenhed, drift og aandsstyrke, som karak-
teriserer nordiske mænd og kvinder. Derfor er vi af
den opfattelse, at vi har ~~(når)~~ en ^{vi} ~~ikke~~ ^{is} ~~betydelig~~ op-
gave at varetage inden for det nordiske samarbejde.

Naar nordiske mænd og kvinder træffer hin-
ander fjernt fra deres fædreland blandt fremmede
nationer, saa ^{vi} ~~de~~ mærker ~~de~~ bedst slægtskabet og betragt-
er ~~sig~~ ^{vi} som brødre i det store folkehav. Lad ~~derfor~~ ^{vi} ~~det~~
^{mændene} ~~saadant~~ broderskab ikke blot være denne følelse alene,
men lad os med energisk virken fremme og styrke dette
broderskab til velsignelse for alle vore fem folk.

Herr President,

Tillad mig först at takke statsminister Baunsgaard
for hans ^{deres} venlige ord om mit land. Han ^{har} udtrykte ønsket om
at Island skulde komme med i det nærmere nordiske sam-
arbejde, som man nu forbereder, ^{og vi følger med stor interesse} men fremhævet at vejen
for Island laa i gennem EFTA. Dette er en uomtvistelig.
kendsgerning. [Jeg maa erkende det, som jeg maaske har
sagt her för, at de positive resultater af samarbejdet
indenfor EFTA, som jeg netop har hört alle beskrive paa
Nordisk Raads möden, har gjort meget stærkt indtryk
paa mig. Men det er naturligvis de sidste aars udvikling
i Island, som efter min mening har gjort det ^{helt} klart att
det ^{er} en stor fare for Island i at staa alene udenfor
det stadig voksende økonomiske samarbejde. Vort erhvervsliv

og statsminister
Borten

Statsminister
Baunsgaard

ligger

at være alt-

har vist sig for eensidigt, og byrden ved at staa udenfor de store økonomiske sammenslutninger bliver større og endnu tungere at bære i vanskelige tider end gode.

Men naturligvis ^{som han udgjort. at} har Island endnu ikke indgaaet i EFTA af tungt-vejende grunde. Vi mente, at det vilde ikke give vort fiskeri den nødvendige støtte og skabe vanskeligheder for vor egen ~~små~~ industri på hjemmemarkedet, som den er helt afhængig af. Disse spørgsmål maa man løse, hvis vi skal kunde komme med, samtidigt, som vi paa en eller anden maade, maa skaffe os mulighed til ^{produktions} ~~frambringelse~~ og export af industrivarer, hvis man skal skaffe det nødvendige bredere grundlag for det islandske erhvervsliv. Vi ved at vore venner i de andre nordiske lande forstaar de problemer som i denne forbindelse vil

er det

de har alle mede vist sin velvilje og vi^{3.}

opstaa og haaber, at de vil ^{videre} støtte vore bestræbelser til at løse dem. Desto mere som i det store og hele deres handels-balance har i lange tider været mere fordelagtig for dem end for os. ^{3 det} Samtidigt som jeg udtrykker mit haab om, at spørgsmaalet om Islands indtræden i EFTA kan løses paa en fyldestgørende maade, fremfører jeg mit inderlige ønske om, at forhandlingerne om Nordek har en lykkelig fremgang og ^{at} vi kan alle mødes i et nært samarbejde indenfor en alt for fjærn fremtid.

Men livet har flere aspekter end kun det økonomiske. Kultur og viden er ikke mindre vigtig, som Nordisk Råad ogsaa mange gange har lagt vægt paa. Vi i Island har ikke mindst af de grunde deltaget i Raadets arbejde. Vi er glade, - maaske lidt selvglade - ^{over} af den udbredte kulturelle interesse i vort land, men

desværre har vi ikke selv muligheder til at give alle vore unge mennesker den højere videnskabelige eller tekniske uddannelse i alle specielle fæg. Derfor maa en forholdsvis stor del af vore studenter ^{og tekniskere} gaa til andre lande. Mange gaar til de fire andre nordiske lande og det ser vi gerne, men i enkelte grene, og netop dem, hvor vi maa gaa til fremmede lande, har man mere eller mindre spærret adgangen til de forskellige fakulteter eller institutioner. Naturligvis har man gjort det af nödvendighed,- men vi haaber at i de forskellige lande vil man finde raad til at aabne dören,- helst for alle de andre nordiske unge menneske [✓] men i det mindste ^{for de som kommer} fra Island. Jeg ser, at dette spørgsmaal er taget op paa en nordisk basis i et medlemsforslag, A 211/K, vakt

af Berte Rognerud, Kerstin Saalasti og Ingrid Segerstedt Wiberg, ganske vist ikke direkte, men paa den maade at det er klart at de forstaar vigtigheden af dette spørgsmaal?

I denne forbindelse vil jeg ogsaa nævne det spørgsmaal om man ikke burde enes om, at yde unge mennesker fra andre nordiske lande den samme pekuniære støtte, som hvert land yder i form af laan eller anden maade til sine egne.

Til sidst vil jeg ~~benytte denne lejlighed til~~ *i denne forbindelse* endnu engang at takke det Nordiske Raad for det nordiske hus i Reykjavík, som nu har været aabent i omtrent et halvt aar og allerede har bevist sin store betydning og har haft større tilströmning og held i sit arbejde end de mest optimistiske havde vovet at vente.

Om mange hovedstæders oprindelse og historie findes der forskelligartede folkesagn, til tider mytologisk prægede, der efter sigende giver forklaring på, af hvilken årsag frem for andre de har fået den betydning, som de nu i realiteten har.

I Reykjavíks historie kender man de fleste begivenheder, der er af betydning, selvom den strækker sig over mere end tusind år. Den indeholder dog mere end een beretning, som man ville henføre under folkesagn, såfremt man ikke havde uomtvistelige kilder om deres rigtighed, og een beretning, der efter nogles formening må henføres under mytologiske overdrivelser, men efter andres mening kan forklares med naturens love, medens endnu andre vil tilskrive den en usædvanlig fremsynethed hos den første landnamsmand i Island.

Det forholder sig nemlig således, at den første mand, der tog varig bopæl i landet, netop slog sig ned i Reykjavík. Hans navn var Ingólfur Arnarson, og han kom hertil fra Dalsfjord i Fjalir i Norge, formentlig i året 874, eller for næsten 1100 år siden. I hans hjemstavn mener folk stadig at vide, hvor han boede, nemlig i Rivedal. Da vi, nogle islændinge, for to måneder siden, på vor nationaldag, den 17. juni, stod på den ås ude i Norge, hvor Ingólfur engang havde sit hjem, inden han drog som landnamsmand til Island, forekom det os i sandhed, at tusind år ~~var~~ ej mere end en dag, (som det hedder i vor nationalsang), så stærke er de bånd, der knytter os til vort fællesnordiske ophav.

at samt: den
faldt sammen
med den
tusindårigt
fortid for
den måde

Ingólfur Arnarson sejlede op mod Islands sydøstkyst og satte da sine højsædestolper overbord, idet han erklærede, at hann ville fæste bo der, hvor stolperne drev på land. Kort efter (tog han land i besiddelse,) hvorpå han sendte to trælle ud for at lede efter høj-

sædestolperne. De fulgte kysten vestover, hvor stranden næsten lernuden indskæringer. Endelig, da Ingólfur havde opholdt sig her i landet i tre år, fandt de stolperne.

Ingólfur begav sig til findestedet og kaldte det for Reykjavik efter rögen, der steg op fra nogle varme kilder i en mose ovenfor vigen, hvor trællene havde fundet höjsædestolperne. Den end af trællene sagde da: Til ingen nytte har vi berejst de frugtbare egne, når vi nu sætter bo på det ^{de oprindelige} yderste næs.

Da denne beretning blev nedskrevet, sandsynligvis i begyndelsen af det 12. århundrede, stod disse höjsædestolper endnu ved et ildsted ^{var stænder} i Reykjavik. Selvfølgelig behøver beretningen om deres oprindelse ikke at være sand af den årsag, men der er ingen grund til at miskende den, og alle andre punkter i beretningen må anses for bevisligt rigtige. Det kan endog påvises, ^{med stor nøjagtighed} hvor Ingólfurs gård lå. Forskere havde ræsonneret sig til, hvor det var, og for nogle år siden blev deres slutninger bekræftet ved udgravningen af den grund her i Reykjavik.

Da beretningerne om Islands første bebyggelse blev nedskrevet, vidste ingen, at det senere skulle falde i Reykjaviks lod at blive Islands hovedstad. Reykjavik var dengang ikke et hövdingesæde. Den var, ^{af de mest betydelige} som trællene havde sagt, en gård yderst på et næs, ^{af de oprindelige} og ikke blandt de ^m bedste gårde, efter at det oprindelige landnamsområde var blevet udstykket i mange landejendomme. Man ved derfor mindre om Reykjavik efter Ingólfurs tid end om mange andre hovedgårde i landet. Det er ikke før end mange århundreder senere, da folk målbevidst begynder at anlægge köbtsæder ^t i Island, at Reykjaviks historie begynder påny.

Lige indtil det 18. århundrede fandtes der ing-

2 (en fiskerlejer eller) landsbyer, endelige byer, i Island. Bebyggelsen her i landet er således, at der ikke, som ^{nu også} de fleste steder i andre lande, har dannet sig landsbyer, idet de fleste bondegårde ligger isoleret, med store mellemrum. Omkring hovedgårdene fandtes der dog til tider afbyggergårde, men ikke i så stort antal, at de dannede landsbyer. Det samme kan siges om x fangstpladser, der var udgangspunkter for fiskeriet, idet bådene var så få og små, at der ikke dannedes egentlige fiskerlejer. Så længe landets bebyggelse udelukkende var i denne form, blev de fleste produkter, der normalt forarbejdes i byer, fremstillet i udlandet.

Handelen var i hænderne på udlændinge, folk der kom hertil på skibe om sommeren, og som i de færreste tilfælde overvintrede. Befordringsmidler indenlands fandtes ikke, med undtagelse af heste og små både, og håndværk og industri fandtes kun i form af primitiv hjemmeindustri, der dog ^{lta} var af forbavsende kunstnerisk værdi. Endog bogtrykkerier var langt ind i det 19. århundrede beliggende på isolerede gårde på landet. I lange tider var man ikke opmærksom på, at på denne måde blev store rigdomme draget ud af landet. I begyndelsen af det 18. århundrede skrev f.eks. en nationalt indstillet islænding, at hvis der fandtes byer og købstæder i Island, ville det medføre "at nogle blev ludfattige og andre hovedrige som i andre lande, og rigdommene ville ikke blive nær så ligeligt fordelt som nu." De, der havde denne tankegang, manglede realitetssans og fremsynethed til at forstå, at de daværende forhold bevirkede, at udbyttet af indbyggernes arbejde blev flyttet ud af landet, og at de værdier, de samlede sig sammen, ville, hvis de forblev i indenlandske byer, blive en ganske anden løftestang for landet, end hvis de gik til opbygning af udenlandske byer, hvor velvillige disse end var.

Dette forstod fremsynede islændinge i det 18. århundrede. Den banebrydende personlighed var en

storslået og betydelig embedsmand, landsfogeden, Skúli Magnússon. Kort efter 1750 fremkom han med forslag om, at man i Reykjavik gik i gang med oprettelse af fiskeri, industri, handel og landbrug. Når valget her faldt på Reykjavik, er årsagen uden tvivl, at selvom der ikke var meget af frugtbar jord, var der en ret god naturlig havn, der i nogen grad skabte ly i uvejr og havde en bedre beliggenhed end andre tilsvarende steder i forhold til landets største landbrugsdistrikter; desuden lå der gode fiskebanker i nærheden.

Det lykkedes Skúli Magnússon at danne en indenlandsk sammenslutning om gennemførelsen af sine planer og at opnå finansiel støtte hertil fra de danske myndigheder, fra kongen, som det dengang hed; tidligere havde en gruppe af danske købmænd haft monopol på al handel i Island. Alle disse forsøg var dog mere eller mindre mislykkede, endog oprettelsen af et tugthus, som man dengang fandt for en af de vigtigste fornødenheder. Tugthuset var den første større bygning, som man opførte her, men det fandtes for så prægtigt, at det blev ^{snart} gjort til embedsbolig for den danske guvernør, og endnu den dag i dag er huset ministerialbygning.

Disse forsøg har trods alt med rette været anset for ophavet til den islandske genrejsning, og Skúli Magnússon anses for Reykjaviks grundlægger, næst efter Ingólfur Arnarson.

Selvom Skúli Magnússons forsøg og myndighedernes direkte foranstaltninger ikke lykkedes, ^{hvilke} gav de dog stødet til, at undersåtterne fik mere frihed end tidligere. I 1786 skete der to ting: Reykjavik fik købstadsprivilegier, som en af 6 købstæder, der da blev grundlagt i landet, og handelen blev frigivet for alle den danske konges undersåtter. Det som det hverken var lykkedes myndighederne med velvilje, befalinger

paa den
maade, som
man havde
lovet,

eller store udgifter, lykkedes det ^{men} borgerne at gennemføre, omend i løbet af lang tid.

I de næste 50-60 år gik udviklingen stadig i den retning, at Reykjavik i realiteten blev Islands hovedstad. De øverste indenlandske embedsmand, som før havde boet rundt omkring på gårde på landet, flyttede nu til Reykjavik, og skolen -der var dengang kun tale om een skole i hele landet, latinskolen- blev også flyttet hertil. Den afgørende kamp ~~var~~ stod mellem islandske patrioter indbyrdes, om hvorvidt det genoprettede Alting -folkets frihedssymbol- skulle have sæde på Þingvellir, hvor det havde virket i 870 år, eller i Reykjavik. Under ihærdig foregang af Islands største politiker i fortid og nutid, frihedshelten Jón Sigurðsson, faldt valget til sidst på Reykjavik. Siden den tid har ingen været i tvivl om, at Reykjavik er Islands sande hovedstad.

Reykjavik blev ikke gjort til en særskilt jurisdiktion før end i 1803, og byens forhold blev ikke fuldstændig adskilt fra nabokommunens, Seltjarnarnes, som byen engang havde været en del af, før end i 1846.

Først da fik byen et egentligt bystyre, selvom kimen dertil var ti år ældre, og en form for borgermøder om enkelte kommunale anliggender havde været kendt i de forudgående 20 år. Siden den tid har borgernes selvbestemmelsesret i deres egne anliggender udviklet sig i overensstemmelse med demokratiske idéer, og valgretten er blevet udvidet mere og mere i tidens løb. Nu i nogle årtier har der været almindelig valgret for alle mænd og kvinder over 21 år. Byen er een valgkreds med forholdstalsvalg hvert 4. år. Bystyret består af 15 medlemmer, der vælger borgmesteren for samme valgperiode, 4 år. Han har ved sin side et byråd på 5 medlemmer, der vælges ved forholdstalsvalg af

bystyret, og forskellige udvalg, der ligeledes vælges af bystyret.

I nogle henseender er bystyret underkastet regeringens myndighed, især m.h.t. forhøjelse af kommuneskatter, der pålignes hvert år efter ligningskommissionens frie skøn med henblik på de enkelte skatteyderes økonomiske forhold. I realiteten følger man dog for det meste en fast skatteskala, og ligeledes er regeringens myndighed over byens finanser mere på papiret, og det er ikke sandsynligt, at den vil finde anvendelse, ^{i det mindste} så længe byen styres så godt som nu.

Byens indbyggerantal var i året 1800 307, i 1850 1149, i 1900 5802, og nu er det 65000. Dette er et højt tal, når man erindrer, at i hele landet bor der kun 160.000 indbyggere.

Når man taler om befolkningstilbagegangen i landdistrikterne og den fare, som den medfører, må man dog erindre, at der nu fremstilles landbrugsprodukter i større mængde en tidligere, da landbruget var folkets hovednæringsvej, og den største del af befolkningen boede på landet. Reykjavik er da også nu det bedste marked for landbrugsprodukterne.

Det er således så langt fra, at Reykjavik gennem sin udvikling har gjort andre fattigere. Her foretages nu det arbejde, som man tidligere måtte hente fra udlandet. Her er handelen centraliseret, her er indutriens hovedbasis, et stort centrum for fiskeri og fiskeindustri, handelsflådens, luftflådens og andre befordringsmidlers hovedhjemsted. Her findes også landets vigtigste kulturcentrum - Islands Universitet, der er oprettet 1911 og er i stadig udvikling - foruden utallige andre læreanstalter, skoler og kulturelle institutioner. Her har regeringen og en stor del af landets embedsmænd deres sæde. Her bor nu de mennesker, der for sidste århundredeskifte i mangel af bedre ville have udvandret til

Amerika, og som før den tid ville være gået under i epidemier og af "~~epidemi~~^{mangel paa fedtme}"^{Leubhelte}, som man dengang kaldte sultedöden.

Reykjaviks vækst er ganske vist i nogen grad betænkkelig og skaber forskellige problemer, men det er så langt fra, at den er nogen ulykke for folket, tværtimod, den er et tegn på en stor livskraft hos et lille folk.

De fleste af vore ^{opgaver} ~~problemer~~ er de samme som hos Dem, der bor i de større byer, og det falder uden for rammen her at behandle ~~det~~ spørgsmål. Jeg kan dog ikke undlade at anføre, at et af de betydeligste og mest enestående foretagender, som vi driver her, byens varmforsyning, skylder den varme kilde, som byen har sit navn fra, sin oprindelse. Ingólfur Arnarson^N så straks i begyndelsen, hvad der kendetegnede hans gård fremfor andre gårde i de nordiske lande. Det er også et morsomt sammentræf, at elektriciteten, der danner grundlaget for industrien, den stadigt voksende hovednæringsvej i hovedstaden, kommer fra en foss, der ligger på grænsen af Ingólfur Arnarsons oprindelige landnamsområde. ^{omend det er net lavet her fra.} Selvfølgelig kunne han ikke forudse, hvad der senere ville ske, men ^{man ser at han saa} han manglede ikke storsindethed. ^{stort paa tidsaare.}

På samme måde forsøger vi endnu i dag at bibeholde landnamsmandens ufortrødne pionérånd. Det går til tider hårdt til i politiken her i landet, men når det gælder, er vi dog ofte forbavsende enige om det, der er af størst betydning for os.

Jeg tror for eksempel, at Reykjavik er den eneste hovedstad i de nordiske lande, måske i hele verden, der samtidig er den største fiskerireder i landet. Dette er nemlig tilfældet her. Og det var netop os, der har mest tro på det frie initiativ, der i sin tid tog bestemmelse om dette. Som forholdene lå, fandt vi det for nødvendigt for erhvervslivets udvikling her i byen, og vi

Tross de nesten elleve hundre år som er gått siden de første Nordmenn bosatte seg på Island, og selv om det har levd mer enn tretti slektsledd her i landet som har betraktet seg som islandske, er bevisstheten om den norske opprinnelsen fremdeles levende i de islandske sinn. Det finnes ikke mange Islendinger som reiser rundt i Norge uten å bli varme om hjertet. Mange av oss har den følelse at vi er på besök på våre egne barndomstrakter, så kjent som de norske stedsnavne lyder i våre örer.

Det er ikke bare sagaene som har styrket ættebåndene mellom Islendinger og Nordmenn. Etter at Island kom inn under den norske kongen, viste det seg riktig nok at vore gamle felles aner hadde rett da de påstod at det burde være vik mellom venner og fjord mellom frender. Den statsrettslige forbindelse brakte i det minste Islendingene ingen lykke. Det gikk også snart slik at Norge kom inn under en utenlandsk konge, og dette førte igjen til at

den nytte, om noen, som det hadde hatt av de to lands forbund, opphørte. Til slutt ble landene skilt fra hverandre men Nordmennenes betydning for Islendingene har etter det igjen ökt betydelig. ^{metop} L

Norges selvstendighetskamp i det nittende og tyvende århundre hadde en avgjørende innflytelse i retning av å tilskynde Islendingene å gå den samme veien.

Islandske bondesønner reiste til Norge i det nittende århundre for der å lære moderne landbruk.

Nordmennene ble foregangsmenn i moderne sildefiske og hvalfangst på Island, mens vi i dag selv driver disse viktige næringsgrener, for en stor del etter norsk mønster.

Den islandske fiskeflåte er hittil i stor utstrekning blitt bygget i Norge, selv om vi nå etter hvert skal realisere egne planer på dette område.

Ved sine forsök på skogdyrkingens område nyter Islendingene til stadighet norsk bistand og i den forbindelse minnes vi i første rekke den norske nasjonalgaven som anvendes på forskningsinstituttet på Mógilsá.

Et stort antal Islendinger har studert ingeniørvitenskap og forskjellige andre tekniske fag i Norge, foruten meteorologi og historie, for å nevne noen eksempler.

Norsk litteraturs innflytelse på islandsk litteratur de siste ett hundre år blir sent vurdert for høyt.

De siste årene har forskjellige regjeringshandlinger i Norge dannet et forbilde for oss, og norske myndigheter har da også bestandig vært rede til å yte oss all den bistand vi har anmodet om.

Norges frihetskamp i krigsårene 1940-1945 gjorde et dypt inntrykk på Islendingene og Norges tilslutning til Atlanterpakten hadde en avgjørende innflytelse på mange Islendingers stilling til Islands medlemskap i organisasjonen.

Disse eksempler viser at Islendingene på mange måter har -og i flere henseender enn de allerfleste gjør seg forestilling om- gått i Nordmennenes fotefar.

Nye oppgaver som Islendingene foretrekker å løse etter norsk mønster enten i samarbeid eller etter samråd med Nordmennene dukker stadig opp. Dette gjelder

og fremtid

bl.a. forskjellige markedsproblemer og tollspørsmål, samt deltakelse i internasjonale organisasjoner derunder for eksempel holdningen til NATO, nå da dens organisasjon(er) under revisjon.

Det er muligens ikke et hverdagslig men likevel en ikke mindre viktig oppgave at begge land samarbeider om å gjøre kjent våre forfedres dåder, såvel på det åndelige område som når det er tale om deres oppdagelser av nye land. Enkelte ganger forekommer det kappestrid om hvilket av de to land skal høste æren for disse gamle bedrifter. Sant å si har en slik kappestrid svært liten hensikt. Her som ellers må en ha det som viser seg å være sannere. Viktigst er at andre nasjoner får bedre kjennskap enn hittil til nordiske menns bidrag til den vesterlandske kulturs utvikling. På dette område står det ennå meget tilbake å gjøre.

Samkvemet mellom Islendinger og Nordmenn i moderne tid har bevist uomtvistelig at ryggen er bar for den som ingen bror har. Vi Islendinger vet meget godt at vi er den lille broren, at Nordmennene har hatt

en uendelig større betydning for oss enn vi for dem.

Den norske statsministers Per Borten og frues besök er imidlertid en bekreftelse på at også Nordmenn önsker å vedlikeholde vennskapet og slektskapet med Islendinger. Det er oss dessuten en enda større ære å motta dette besøket, ettersom det er det første av sitt slag som statsministeren foretar etter at han overtok sitt ærverdige og krevende embete. Dette setter vi overordentlig stor pris på, selv om ikke det i og for seg er noe avgjørende moment, fordi statsministeren og frue er under alle omstendigheter like hjertelig velkomne hit. Jeg håper at de til stadighet vil føle at Islendingenes vennskap overfor Nordmennene er sammen-smeltet med det islandske sinn og at det vil vare ved så lenge den islandske nasjon består.

Mange af Dem kender sikkert historien
om den bonde-dreng, som første gang kom til et
köbsted Borgarnes. Der blev han spurgt hvor
fra han stammede, og han svarede: "Jeg er fra
England." Den som spurgte begyndte da at le,
fordi han saa at drengen havde ikke udseende
af at komme fra Stor-Britannien. Men drengen
svarede igen: "Ved du ikke, at den findes

England paa flere steder end i Köbenhavn".
Af denne lille historie fremgaar, hvorledes
Danmark, og da særlig Köbenhavn, stod for det
islandske folk igennem flere aarhundreder som
hele udlandet. Vi, som er her i aften, husker
fra vor ungdom denne indstilling og endnu
findes i enkelte ord eller talemaader levninger
af den. Naturligvis maatte dette ændres og
forskellen mellem de to folk var saa stor, at
det kunde ikke undgaas, at hver gik sin
egen vej.

En af forskellerne var netop denne, at

oppe i
Borgarnes
Björns

Land-
veksledal

medens Danmark havde alt overvejende betydning for Island saa havde Island en forholdsvis ringe betydning for Danmark. Med samtidigt med, at vi fastslaar, at det var nödvendigt for Island at finde flere veje til omverdenen end kun til eller over Danmark, er det en urokkelig sandhed,

at vi kunde ikke lære mere af noget æt andet folk end det danske. ^ddet minste er min egen ^{andre} erfaring den, at desto mere jeg ser af ~~övriga~~ lande, baade smaa og store, desto ^dhöjere værd-sætten jeg det danske folk og dets kultur.

Vi isländske jurister ved godt hvor meget vi har lært af dansk retsvidenskab. Nu er retten et stedbundet phenomen mens lægevidenskaben er helt international i sit væsen. Ikke desto

mindrer tror jeg, at de islandske læger er -

- eller over -

Det er bogstaveligt sandt hvad dr. Frandsen sagde paa Bessastöðum i dag, at vi stige höjere og höjere i dag, at vi kan merke bedre for. staa hin - anden og staa hin - anden og nu vil man sige

3 den
udarbejde
Islands
president
viste ham
i dag

kender den gæld, som de baade fra gammel og ny tid staar i til danske læger og dansk lægevidenskab. Indbydelsen til medicinaldirektør dr. Frandsen skal ogsaa være en anerkendelse fra de islandske myndigheders side af denne store gæld til den danske lægestand ^{og de danske syge huse}

Men fremfor alt har vi ønsket at vise dr. Frandsen personlig vor taknemlighed for hvad han för og senere har gjort for islandske læger og dermed hele det islandske folk.

Vi ved, at dr. Frandsen har ikke kun i tre aartier ydet islandske læger, som gik til videre uddannelse i Danmark, al mulig støtte men han har ogsaa i farefulde öjeblikke ydet os med sin store autoritet en uvurdelig hjælp i kampen mod sygdomme her i landet.

Selv i den vanskeligste tid i forholdet mellem de to folk har dr. Frandsen gjort alt som stod i hans magt, til at yde os bistand og hjælp. Jeg sagde för, at Island havde aldrig været af saa stor betydning for Danmark som Danmark for Island. Dette er ingen bebrejdelse,

det ligger og læ i sagens natur. Men der af kom, at selv de danske myndigheder, som havde den opgave at regere islandske anliggender bekymrede sig ofte ikke saa meget om dem. De havde andre anliggender, som optog hele deres tid, og kunde simpelthen ikke bryde sig om hvorledes det gik paa den fjernliggende Ö.

Dr. Frandsen havde aldrig nogen embeds- pligter overfor Island. Alt, som han har gjort for os, har sin forklaring i hans sindelag, hans varme hjærte, den gode vilje, som naar den findes hos dygtige mænd, kaster glans paa hele til- værelsen og gör livet lettere at leve. Dr.

Frandsens livsværk er sligt, at han maa selv have haft en god ^{og voadri ven} aanded sin side og vi kan derfor sikkert tilbringe fru Frandsen en ^{stør} del af vor taknemlighed til hendes ægtemand.

Vi er glad for at faa lov til at være med dem her i aften. De har begge knyttet baand, som til varighed vil forene de to broder-folk i Danmark og Island.

Jeg beder Dem løfte Deres glas og drikke Dr. Frandsen og hans frues skaal.

På olika sätt märks det att Sverige sedan gammalt har betraktats som de nordiska folkens huvudland.

En urgammal sägen förtäljer att Själland från början var en del av Sverige som blev dragen ut i havet. Samtidigt ges den geografiska förklaringen att där landet hade lossnat blev det vatten kvar, den sjö som kallas för Lögen (Mälaren), och det påstås att vikarna i Mälaren ligger på samma sätt som näsen på Själland.

Enligt forntidens folk var icke blott en del av det övriga Norden hämtad från Sverige, utan man ansåg också att kungasläkterna både i Danmark och Norge endast var grenar av den svenska konungaätten.

Och själva språket, som tidigare talades överallt i Norden men nu endast på Island, ger uttryck åt samma uppfattning. Vi talar om Sverige såsom Svíþjóð - den svenska nationen - medan det heter Danmörk, det vill säga den danska skogen, Noregur, alltså vägen mot nord, och Finn-

mörk eller Finnland. Det är i Svearike, Sverige, som själva "nationen" bor.

Annå i våra dagar kvarstår det förhållandet att Sverige är störst av de nordiska länderna, såväl i fråga om yta och folkmängd som rikedom och inflytande. Det kräver inga långa utläggningar och innebär icke någon inblandning i svensk politik om man säger det som alla vet, att svenskt styrelsesätt nu anses förebildligt bland alla fria nationer på grund av att man här bättre än på andra håll har kunnat säkra allmänt välstånd.

Vi islänningar är bland dem som har lärt mycket av senskarna. Våra förbindelser med dem har visserligen varit mindre omfattande än med både Norge och Danmark. I Norge har vi vårt ursprung och vi hade intima statsrättsliga förbindelser med Norge och Danmark under många århundraden. Dylåka förbindelser med Sverige existerade endast för en kort tid. Under de åren hände det att till ett av de högsta ämbetena i vardera landet, först i Sverige och sedan på Island, utnämndes en av kung Eriks av Pommern gunstlingar, Jón

Gerreksson. Han gjordes först till ärkebiskop i Uppsala men dög inte för det kallet och ansågs då god nog för islänningarna och utnämndes till biskop i Skálholt. Men hans liv slutade på det sättet att isländska stormän släpade honom bort från högaltaret i sin domkyrka, stoppade honom i en påse och dränkte honom i en älv där i närheten.

I vår tid har det gått betydligt bättre för de flesta som fått sin förkovran i Sverige. Ett stort antal islänningar reser nu dit för att inhämta kunskaper. Här har några av våra mest framstående ekonomer, geografer och andra forskare förvärvat sig en lärdom som blivit till ovärderlig nytta för Island. Vi tycker till och med att ni är litet för goda mot unga isländska läkare som kommer hit för vidare studier, eftersom vi har haft svårigheter med att få dem hem igen.

Just nu utför svenskar tillsammans med islänningar omfattande anläggningsarbeten på Island, det gäller bland annat

det största vattenkraftverk som uppförts i landet, och ett svenskt företag har åtagit sig utbyggnad av Reykjavíks hamn.

Handeln mellan länderna är till gagn för båda parter; svenskarna förstår också väl att uppskatta den läckra isländska sillen. Vissa meningsskiljaktigheter har då och då uppstått kring frågan om Loftleiðirs landningsrättigheter på svenska flygplatser, men det problemet har hittills kunnat lösas just på grund av de svenska myndigheternas välvilja och förståelse. Det som har liten betydelse för andra har oft stor betydelse för oss islänningar på grund av vår fåtalighet och den för oss livsviktiga nödvändigheten att få ett mångsidigare näringsliv för att säkra grunden för vår ekonomi.

Vi islänningar bor i ett svårt land och har i många avseenden haft en svår historia. Det som under de gångna århundradena visat sig farligast för oss var isoleringen. Vi gläder oss därför över att den nu har brutits. Men vi har klart för oss att det nya läget medför många faror. Vårt försvar mot dem består inte

minst i det faktum att vi är och önskar vara ett nordiskt folk. Intet kommer att kunna ändra det beslutet. Vi hämtar å andra sidan styrka i våra nordiska brödras folks vänskap och samarbetsvilja.

Den svenska statsministerns inbjudan till mig ^{och min maka} att komma hit tar vi som ett tecken på vänskap och samarbetsvilja från den största nordiska nationen mot den minsta. För denna vänskap och välvilja framför ^{vi varit} jag ^{med} mitt varma tack.

Vi islændinge sætter desto større pris på et besøg af udenlandske gæster eftersom de fleste af dem på forhånd har lidt kendskab til vort land og dets folk, hvilket de fleste betragter som både lille og fjernt liggende og uden nogen synderlig betydning for dem. Uden kendskab til stedlige forhold er det meget vanskeligt at sætte sig ind i det islandske folks levemåder og tilværelse, idet Island er så forskelligt fra andre lande og så meget som islændinge adskiller sig fra andre folk på mange felter.

Det er en givet sag at udenlandske gæster får forskellige indtryk af Island, såvel som andre lande de besøger. Hvilket indtryk, godt eller mindre godt, man så får af landet må de erkende at det er anderledes end de fleste andre lande, Island er ikke et land, der byder på et mildt vejrlig, og det stiller store og hårde krav til indbyggerne.

og
Selv om
vi kan
en usæd-
vanlig
smuk
dag - dag
soa ma
vi skende, at

Landets barskhed har sin store andel i at tilvæksten i indbyggerantallet var forholdsvis mindre i løbet af mange århundreder end hos vore broderfolk i de andre nordiske lande. Men inge besværligheder har kunnet formindske islændingernes kærlighed til deres land; besværlighederne har tværtimod knyttet dem til det med endnu stærkere bånd. Vi stammer ganske vist for største delen fra Norge, og har været i reel statsunion først med Norge, og derefter med Danmark, det meste af den tid vi har boet her i landet. Til trods for dette har vi aldrig gennem hele vores historie, betragtet os som nordmænd eller danskere, men som islændinge, d. v. s. et særskilt folk, som i tidens løb er blevet stærkt præget af det land, og de vilkår som det har levet under lige siden vore forfædre først slog sig ned her for næsten 1100 år siden.

Dette er blevet endnu mere fremtrædende idet vi nu er det eneste nordiske folk, der stadig taler det sprog som man for tusind år siden kaldte

"dönsk tunga", "den danske tunge", og man i de længst forsvundne tider talte i alle de skandinaviske lande men nu er gået tabt hos vore frændefolk. Sandsynligvis ville det ikke have lykkedes os at bevare dette oldtidssprog, hvis vi ikke havde boet isoleret her langt ude i det vilde hav. Denna isolation havde næsten bogstaveligt talt kvælet det islandske folk ihjel, men den hjalp os til at bevare vores modersmål, den arv som islændingene sætter mere pris på end noget andet. Heldigvis er denne isolation nu ikke længere til stede. Mindet om den hviler kun som en skygge over folkets historie, men vi er fast besluttet på aldrig at give slip på det som isolationen trods alt hjalp os til at forvare, det sprog der gør det muligt for os uden besvær, at øse af den gamle norrøne kulturkilde så som Hávamál og Völuspá, Snorres Heimskringla og de islandske sagaer.

Det islandske folks levevilkår er nu uendelig bedre end tidligere og kan fuldt ud sammenlignes med hvad man finder i de andre nordiske lande.

Man lever derfor på en anden måde end før og i den moderne verden er der utallige ting som har forstyrrende indvirkning. Et fåtalligt folk, der vil og må slå sig igennem med egne kræfter i en farefuld verden, må kæmpe imod mange vanskeligheder.

Derfor er det godt at have gode venner. Ganske vist vil de nordiske stater ofte gå hver sin vej netop når nøden er størst, ikke fordi det er deres vilje men fordi udenfrakommende omstændigheder tvinger dem dertil, som for eksempel i den anden verdenskrig, og senere i forbindelse med forsvarsspørgsmålet. Men netop derfor har de endnu mere vigtige grunde til at bestræbe sig for at udbygge venskab og enighed mellem alle folk og fremme deres eget samarbejde på alle de områder hvor det er muligt.

For os islændinge er samarbejdet med de andre nordiske folk, på mange forskellige områder, af direkte og stor betydning. Samtidig må vi tilstå at det ofte er vanskeligt for os at gengælde det gavn,

som vi nyder af dette samarbejde, i samme målestok. De andre nordiske folk må derfor selv avgøre om de ønsker et sådant samarbejde med Island. Vi forstår meget godt at der er delte meninger om, af hvor stor betydning Island er for de andre. Enhver er sig selv nærmest. Dette gælder os alle, alle betragter vi verden med vore egne øjne og har derfor den følelse at vi selv er midtpunktet, hvorfra vi må dømme verdens tildragelser. Det er derfor forståeligt at efter islændingenes egen bedømmelse er ingenting vigtigere for os end at bibeholde islandsk nationalitet og selvstændighed. Men de fleste af os forstår også at hvis man går frem uden hensyn til andre, så går man i retning af ulykken både for sig selv og andre. På én eller anden måde må vi yde gengæld for alle livets goder.

Det er aldrig sket større forandringer i verden end i tiden fra før den første verdenskrig indtil nu.

De, mine unge tilhørere, står derfor foran
lösningen af mange vanskeligheder og spørgsmål, *som*
følgelig generationen ikke kendte.
Vanskeligheder og spørgsmål, som vi kun til dels
kan se i dag. Vi får håbe at man *kan* vil løse de mest
aktuelle af disse vanskeligheder, men dertil kræves
tid og tålmodighed. I bedste tilfælde kan vi være
sikker på at man går henimod usikre tider. Men
ét er sikkert. Nu, når man så hurtigt kan træffe
hinanden, både til gavn og skade, må man rydde
bort de farer, som kommer af det, at man ikke
kender
~~kender~~ hinanden, nærer *uvilje og mistro* til hinanden,
som vil forsvinde, når man lærer at kende alt det,
som forener eller bør *forene* os.] Tiden kræver ét
fremfor alt:] større forståelse og samdrægtighed
mellem store og små end nogen sinde før i historien.
Dette er af den største betydning for alle, men ingen
behøver det mere end vi, som alle] omend i forskellig
grad,] regnes blandt de fåtallige folk i verden.
I forståelse af vigtigheden af et nært kendskab og
venskab mellem de, som i næste årtier skal lede
de nordiske folk, glæder vi os meget over Deres

besög: Jeg byder Dem alle hjertelig velkommen
til Island.

Vi Islændinge sætter desto større pris paa et besøg af udenland^ske gæster eftersom de fleste af dem paa forhaand har lidt kendskab til vort land og dets folk, hvilket de fleste betragter som baade lille og fjernt liggende og uden nogen synderlig betydning for dem. Uden kendskab til stedlige forhold er det meget vanskeligt at sætte sig ind i det islanske folks levemaader og tilværelse, idet Island er saa forskelligt fra andre lande og saa meget som islændinge adskiller sig fra andre folk paa mange felter.

Det er en givet sag at udenlandske gæster faar forskellige indtryk af Island, saavel som andre lande de besøger. Hvilket indtryk, godt eller mindre godt, man saa faar af landet maa de erkende at det er anderledes end de fleste andre lande, og selvom vi har en usædvanlig smuk dag i dag saa maa vi erkende, at Island er heller ikke et land, der byder paa et mildt vejrlig, og det stiller store og haarde krav til indbyggerne.

Landets barskhed har sin store andel i at tilvæksten in indbyggerantallet var forholdsvis mindre i løbet af mange aarhundreder end hos vore broderfolk i de andre nordiske lande. Men inge besværligheder har kunnet formindske Islæⁿdingernes kærlighed til deres land, besværligheder^e har tværtimod knyttet dem til det med endnu stærkere baand. Vi stammer ganske vist for største delen fra Norge, og har været i reel statsunion først med Norge, og derefter med Danmark, det meste af den tid vi har boet her i landet. Til trods for dette har vi aldrig gennem hele vores historie, betragtet os som nordmænd eller danskere, men som Islændinge, d.v.s. et særskilt folk, som i tidens løb er blevet stærkt præget af det land, og de vilkaar som det har levet under lige siden forfædre først slog sig ned her for næsten 1100 aar siden.

Dette er blevet endnu mere fremtrædende idet vi nu er det eneste nordiske folk, der stadig taler det sprog som man for tusind aar siden kaldte "dönsk tunga", "den danske tunge", og man i de længst forsvundne tider talte i alle de skandinaviske lande men nu er gaaet tabt hos vore frændefolk. Sandsynligvis ville det ikke have lykkedes os at bevare dette oldtidssprog, hvis vi ikke havde boet isoleret her langt ude i det vilde hav. Denne isolation havde næsten bogstaveligt talt kvælet det islandske folk ihjel, men den hjalp os til at bevare vores modersmaal, den arv som islændingene sætter mere pris paa end noget andet. Heldigvis er denne isolation nu ikke længere til stede. Mindet om den hviler kun som en skygge over folkets historie, men vi er fast besluttet paa aldrig at give slip paa det som isolationen trods alt hjalp os til at forvare, det sprog der gör det muligt for os uden besvær, at öse af den gamle norröne kulturkilde saa som Hávamál og Völuspá, Snorres Heimskringla og de islandske sagaer.

Det islandske folks levevilkaar er nu uendelig bedre end tidligere og kan fuldt ud sammenlignes med hvad man finder i de andre nordiske lande. Man lever derfor paa en anden maade end för og i den moderne verden er der utallige ting som har forstyrrende indvirkning. Et faatalligt folk, der vil og maa slaa sig igennem med egne kræfter i en farefuld verden, maa kæmpe imod mange vanskeligheder.

Derfor er det godt at have venner. Ganske vist vil de nordiske stater ofte gaa hver sin vej netop naar nöden er störst, ikke fordi det er deres vilje men fordi udenfrakommende omstændigheder tvinger dem dertil, som for eksempel i den anden verdenskrig, og senere i forbindelse med forsvarsspörqsmaalet.

Men netop derfor har de endnu mere vigtige grunde til at bestræbe sig for at udbygge venskab og enighed mellem alle folk og fremme deres eget samarbejde paa alle de omraader hvor det er muligt.

For os Islændinge er samarbejdet med de andre nordiske folk, paa mange forskellige omraader, af direkte og stor betydning. Samtidig maa vi tilstaa at det ofte er vanskeligt for os at gengælde det gavn, som vi nyder af dette samarbejde, i samme maalestok. De andre nordiske folk maa derfor selv avgøre om de ønsker et saadant samarbejde med Island. Vi forstaar meget godt at der er delte meninger om, af hvor betydning Island er for de andre. Enhver er sig selv nærmest. Dette gælder os alle, alle betragter vi verden med vore egne øjne og har derfor den følelse at vi selv er midtpunktet, hvorfra vi maa dømme verdens tildragelser. Det er derfor forstaaeligt at efter Islændingenenes egen bedømmelse er ingenting vigtigere for os end at bibeholde islandsk nationalitet og selvstændighed. Men de fleste af os forstaar ogsaa at hvis man gaar frem uden hensyn til andre, saa gaar man i retning af ulykken baade for sig selv og andre. Paa en eller anden maade maa vi yde gengæld for alle livets goder.

Det er aldrig sket større forandringer i verden end i tiden fra før den første verdenskrig indtil nu. De, mine unge tilhørere, staar derfor foran løsningen af mange vanskeligheder og spørgsmaal, som forrige generationer ikke kendte. Vanskeligheder og spørgsmaal, som vi kun til dels kan se i dag. Vi faar haabe at man kan løse de mest aktuelle af disse vanskeligheder, men dertil kræves tid og taalmodighed. I bedste tilfælde kan vi være sikker paa at man gaar henimod usikre tider. Men et er sikkert. Nu, naar man saa hurtigt kan træffe hinanden, baade til gavn

og skade, maa man rydde bort de farer, som kommer af det man ikke kender hinanden, nærer til hinanden uvilje og mistro som vil forsvinde, naar man lærer at kende alt det, som forener eller bör forene os.

Tiden kræver et fremfor alt. Større forstaaelse og samdrægtighed mellem store og smaa end nogen sinde før i historien. Dette er af den største betydning for alle, men ingen behøver det mere end vi, som alle, omend i forskellig grad, regnes blandt de faatallige folk i verden. I forstaaelse af vigtigheden af et nært kendskab og venskab mellem de, som i næste aartier skal lede de nordiske folk, glæder vi os meget over Deres besög: Jeg byder Dem alle hjertelig velkommen til Island.

Vi Islændinge sætter desto større pris paa et besøg af udenland^Ske gæster eftersom de fleste af dem paa forhaand har lidt kendskab til vort land og dets folk, hvilket de fleste betragter som baade lille og fjernt liggende og uden nogen synderlig betydning for dem. Uden kendskab til stedlige forhold er det meget vanskeligt at sætte sig ind i det islanske folks levemaader og tilværelse, idet Island er saa forskelligt fra andre lande og saa meget som islændinge adskiller sig fra andre folk paa mange felter.

Det er en givet sag at udenlandske gæster faar forskellige indtryk af Island, saavel som andre lande de besøger. Hvilket indtryk, godt eller mindre godt, man saa faar af landet maa de erkende at det er anderledes end de fleste andre lande, og selvom vi har en usædvanlig smuk dag i dag saa maa vi erkende, at Island er heller ikke et land, der byder paa et mildt vejrlig, og det stiller store og haarde krav til indbyggerne.

Landets barskhed har sin store andel i at tilvæksten in indbyggerantallet var forholdsvis mindre i løbet af mange aarhundreder end hos vore brøderfolk i de andre nordiske lande. Men inge besværligheder har kunnet formindske Islæⁿdingernes kærlighed til deres land, besværligheder~~e~~ har tværtimod knyttet dem til det med endnu stærkere baand. Vi stammer ganske vist for største delen fra Norge, og har været i reel statsunion først med Norge, og derefter med Danmark, det meste af den tid vi har boet her i landet. Til trods for dette har vi aldrig gennem hele vores historie, betragtet os som nordmænd eller danskere, men som Islændinge, d.v.s. et særskilt folk, som i tidens løb er blevet stærkt præget af det land, og de vilkaar som det har levet under lige siden forfædre først slog sig ned her for næsten 1100 aar siden.

Dette er blevet endnu mere fremtrædende idet vi nu er det eneste nordiske folk, der stadig taler det sprog som man for tusind aar siden kaldte "dönsk tunga", "den danske tunge", og man i de længst forsvundne tider talte i alle de skandinaviske lande men nu er gaaet tabt hos vore frændefolk. Sandsynligvis ville det ikke have lykkedes os at bevare dette oldtidssprog, hvis vi ikke havde boet isoleret her langt ude i det vilde hav. Denne isolation havde næsten bogstaveligt talt kvælet det islandske folk ihjel, men den hjalp os til at bevare vores modersmaal, den arv som islændingene sætter mere pris paa end noget andet. Heldigvis er denne isolation nu ikke længere til stede. Mindet om den hviler kun som en skygge over folkets historie, men vi er fast besluttet paa aldrig at give slip paa det som isolationen trods alt hjalp os til at forvare, det sprog der gør det muligt for os uden besvær, at öse af den gamle norröne kulturkilde saa som Hávamál og Völuspá, Snorres Heimskringla og de islandske sagaer.

Det islandske folks levevilkkaar er nu uendelig bedre end tidligere og kan fuldt ud sammenlignes med hvad man finder i de andre nordiske lande. Man lever derfor paa en anden maade end för og i den moderne verden er der utallige ting som har forstyrrende indvirkning. Et faatalligt folk, der vil og maa slaa sig igennem med egne kræfter i en farefuld verden, maa kæmpe imod mange vanskeligheder.

Derfor er det godt at have venner. Ganske vist vil de nordiske stater ofte gaa hver sin vej netop naar nöden er störst, ikke fordi det er deres vilje men fordi udenfrakommende omstændigheder tvinger dem dertil, som for eksempel i den anden verdenskrig, og senere i forbindelse med forsvarsspörqsmaalet.

Men netop derfor har de endnu mere vigtige grunde til at bestrebe sig for at udbygge venskab og enighed mellem alle folk og fremme deres eget samarbejde paa alle de omraader hvor det er muligt.

For os Islændinge er samarbejdet med de andre nordiske folk, paa mange forskellige omraader, af direkte og stor betydning. Samtidig maa vi tilstaa at det ofte er vanskeligt for os at gengælde det gavn, som vi nyder af dette samarbejde, i samme maalestok. De andre nordiske folk maa derfor selv avgøre om de ønsker et saadant samarbejde med Island. Vi forstaar meget godt at der er delte meninger om, af hvor betydning Island er for de andre. Enhver er sig selv nærmest. Dette gælder os alle, alle betragter vi verden med vore egne øjne og har derfor den følelse at vi selv er midtpunktet, hvorfra vi maa dømme verdens tildragelser. Det er derfor forstaaeligt at efter Islændingenes egen bedømmelse er ingenting vigtigere for os end at bibeholde islandsk nationalitet og selvstændighed. Men de fleste af os forstaar ogsaa at hvis man gaar frem uden hensyn til andre, saa gaar man i retning af ulykken baade for sig selv og andre. Paa en eller anden maade maa vi yde gengæld for alle livets goder.

Det er aldrig sket større forandringer i verden end i tiden fra før den første verdenskrig indtil nu. De, mine unge tilhørere, staar derfor foran løsningen af mange vanskeligheder og spørgsmaal, som forrige generationer ikke kendte. Vanskeligheder og spørgsmaal, som vi kun til dels kan se i dag. Vi faar haabe at man kan løse de mest aktuelle af disse vanskeligheder, men dertil kræves tid og taalmodighed. I bedste tilfælde kan vi være sikker paa at man gaar henimod usikre tider. Men et er sikkert. Nu, naar man saa hurtigt kan træffe hinanden, baade til gavn

og skade, maa man rydde bort de farer, som kommer af det man ikke kender hinanden, nærer til hinanden uvilje og mistro som vil forsvinde, naar man lærer at kende alt det, som forener eller bör forene os.

Tiden kræver et fremfor alt. Større forstaaelse og samdrægtighed mellem store og smaa end nogen sinde før i historien. Dette er af den største betydning for alle, men ingen behøver det mere end vi, som alle, omend i forskellig grad, regnes blandt de faatallige folk i verden. I forstaaelse af vigtigheden af et nært kendskab og venskab mellem de, som i næste aartier skal lede de nordiske folk, glæder vi os meget over Deres besøg: Jeg byder Dem alle hjertelig velkommen til Island.

Vi Islændinge sætter desto større pris paa et besøg af udenlandske gæster eftersom de fleste af dem paa forhaand har lidt kendskab til vort land og dets folk, hvilket de fleste betragter som baade lille og fjernt liggende og uden nogen synderlig betydning for dem. Uden kendskab til stedlige forhold er det meget vanskeligt at sætte sig ind i det islanske folks levemaader og tilværelse, idet Island er saa forskelligt fra andre lande og saa meget som islændinge adskiller sig fra andre folk paa mange felter.

Det er en givet sag at udenlandske gæster faar forskellige indtryk af Island, saavel som andre lande de besøger. Hvilket indtryk, godt eller mindre godt, man saa faar af landet maa de erkende at det er anderledes end de fleste andre lande, og selvom vi har en usædvanlig smuk dag i dag saa maa vi erkende, at Island er heller ikke et land, der byder paa et mildt vejrlig, og det stiller store og haarde krav til indbyggerne.

Landets barskhed har sin store andel i at tilvæksten in indbyggerantallet var forholdsvis mindre i løbet af mange aarhundreder end hos vore broderfolk i de andre nordiske lande. Men inge besværligheder har kunnet formindske Islændingernes kærlighed til deres land, besværlighederⁿ har tværtimod knyttet dem til det med endnu stærkere baand. Vi stammer ganske vist for største delen fra Norge, og har været i reel statsunion først med Norge, og derefter med Danmark, det meste af den tid vi har boet her i landet. Til trods for dette har vi aldrig gennem hele vores historie, betragtet os som nordmænd eller danskere, men som Islændinge, d.v.s. et særskilt folk, som i tidens løb er blevet stærkt præget af det land, og de vilkaar som det har levet under lige siden forfædre først slog sig ned her for næsten 1100 aar siden.

Dette er blevet endnu mere fremtrædende idet vi nu er det eneste nordiske folk, der stadig taler det sprog som man for tusind aar siden kaldte "dönsk tunga", "den danske tunge", og man i de længst forsvundne tider talte i alle de skandinaviske lande men nu er gaaet tabt hos vore frændefolk. Sandsynligvis ville det ikke have lykkedes os at bevare dette oldtidssprog, hvis vi ikke havde boet isoleret her langt ude i det vilde hav. Denne isolation havde næsten bogstaveligt talt kvælet det islandske folk ihjel, men den hjalp os til at bevare vores modersmaal, den arv som islændingene sætter mere pris paa end noget andet. Heldigvis er denne isolation nu ikke længere til stede. Mindet om den hviler kun som en skygge over folkets historie, men vi er fast besluttet paa aldrig at give slip paa det som isolationen trods alt hjalp os til at forvare, det sprog der gør det muligt for os uden besvær, at öse af den gamle norröne kulturkilde saa som Hávamál og Völuspá, Snorres Heimskringla og de islandske sagaer.

Det islandske folks levevilkkaar er nu uendelig bedre end tidligere og kan fuldt ud sammenlignes med hvad man finder i de andre nordiske lande. Man lever derfor paa en anden maade end för og i den moderne verden er der utallige ting som har forstyrrende indvirkning. Et faatalligt folk, der vil og maa slaa sig igennem med egne kræfter i en farefuld verden, maa kæmpe imod mange vanskeligheder.

Derfor er det godt at have venner. Ganske vist vil de nordiske stater ofte gaa hver sin vej netop naar nöden er störst, ikke fordi det er deres vilje men fordi udenfrakommende omstændigheder tvinger dem dertil, som for eksempel i den anden verdenskrig, og senere i forbindelse med forsvarsspörqsmaalet.

Men netop derfor har de endnu mere vigtige grunde til at bestræbe sig for at udbygge venskab og enighed mellem alle folk og fremme deres eget samarbejde paa alle de omraader hvor det er muligt.

For os Islændinge er samarbejdet med de andre nordiske folk, paa mange forskellige omraader, af direkte og stor betydning. Samtidig maa vi tilstaa at det ofte er vanskeligt for os at gengælde det gavn, som vi nyder af dette samarbejde, i samme maalestok. De andre nordiske folk maa derfor selv avgøre om de ønsker et saadant samarbejde med Island. Vi forstaar meget godt at der er delte meninger om, af hvor betydning Island er for de andre. Enhver er sig selv nærmest. Dette gælder os alle, alle betragter vi verden med vore egne øjne og har derfor den følelse at vi selv er midtpunktet, hvorfra vi maa dømme verdens tildragelser. Det er derfor forstaaeligt at efter Islændingenes egen bedømmelse er ingenting vigtigere for os end at bibeholde islandsk nationalitet og selvstændighed. Men de fleste af os forstaar ogsaa at hvis man gaar frem uden hensyn til andre, saa gaar man i retning af ulykken baade for sig selv og andre. Paa en eller anden maade maa vi yde gengæld for alle livets goder.

Det er aldrig sket større forandringer i verden end i tiden fra før den første verdenskrig indtil nu. De, mine unge tilhørere, staar derfor foran løsningen af mange vanskeligheder og spørgsmaal, som forrige generationer ikke kendte. Vanskeligheder og spørgsmaal, som vi kun til dels kan se i dag. Vi faar haabe at man kan løse de mest aktuelle af disse vanskeligheder, men dertil kræves tid og taalmodighed. I bedste tilfælde kan vi være sikker paa at man gaar henimod usikre tider. Men et er sikkert. Nu, naar man saa hurtigt kan træffe hinanden, baade til gavn

og skade, maa man rydde bort de farer, som kommer af det man ikke kender hinanden, nærer til hinanden uvilje og mistro som vil forsvinde, naar man lærer at kende alt det, som forener eller bör forene os.

Tiden kræver et fremfor alt. Større forstaaelse og samdrægtighed mellem store og smaa end nogen sinde før i historien. Dette er af den største betydning for alle, men ingen behøver det mere end vi, som alle, omend i forskellig grad, regnes blandt de faatallige folk i verden. I forstaaelse af vigtigheden af et nært kendskab og venskab mellem de, som i næste aartier skal lede de nordiske folk, glæder vi os meget over Deres besög: Jeg byder Dem alle hjertelig velkommen til Island.

Herr statsminister, statsråd, excellenser, nordiska stämmedeltagare och andra gäster.

Norden utgör ingen uppenbar geografisk enhet - ett faktum som mötesdeltagarna möjligtvis kommit att tänka på under den långa vägen hit till Island - inte heller riktigt en språklig enhet utom i så fall tack vare finnarnas och islänningarnas enastående språkbegåvning och förståndsgåvor. Våra nationers historia och kultur är dock så sammanvävda att samarbetet oftast blir en självfallen reaktion eller till och med "fait accompli", och därför frågar kritikerna: "Varför nordiskt samarbete", snarare än att man observerar det gemensamma och överväger möjligheterna till samarbete, i vilket fall kritikernas klassiska fråga skulle bli: "varför inte nordiskt samarbete". Debatten om nordiskt samarbete kan därför ofta förefalla uttrycka tvivel och motstånd, när den i själva verket endast visar att blodet är tjockare än vattnet. Apropos, nordiskt samarbete, denna trevliga men sentimentala och naiva vikingaromantik, som omedelbart kommer en att tänka på vänliga vithäriga gubbar med ett otal gamla dammiga böcker, denna romantik som mera bestod i ~~en~~ dyrkan och återupplivande av gångna tiders historia än i utformandet av en gemensam framtid, - uppletade ivrigt varje vorskad och legend men vände sig med motvilja från det vardagliga och praktiska, - var antropologi och litteraturhistoria snarare än statskunskap och politik. Detta är artonhundratalets skandinavism, som på många håll anses vara det samma som nordiskt samarbete eller nordismen under nittonhundratalets senare hälft, en sentimentalism, vilken är lika meningslös som program som den är nödvändig som en del av programmets motivering. Har vi kanske här en av huvudförklaringarna till det faktum att nordiskt samarbete icke som sig borde appellerar till de unga, vilka tycker att idén verkar något sentimental och gammalmodig, förutom att vara ganska litet realistisk? Har det omfattande praktiska samarbetet mellan Nordens länder, särskilt under de senaste tjugo åren, med Nordiska rådet som den viktigaste faktorn, förbigått den unga generationens uppmärksamhet, eller är det här fråga om den märkliga företeelse att de unga omedvetet anser hela det praktiska

samarbetet vara en självklar sak och ovidkommande den nordiska idén, som å andra sidan endast skulle vara ^{rörda} talares ~~snack~~ snack på nordiska möten, lätt att förklara med tanke på den ymniga förplägnaden i mat och dryck vid nordiska fester.

När det gäller respekten för våra länders gemensamma historia och kulturarv så är den nordiska idén en ädel och positiv tanke, men denna idé ^{innebär} ~~är~~ även annat och mera. I den värld vi nu lever i är de nordiska ländernas sammanhållning en politisk livsviktighet om vi i längden skall lyckas bevara vår kultur, vårt levnadssätt och vår samhällsform. Låt oss endast tänka på det geografiska läget för Finland, Danmark, Färöarna och Island. Vart och ett av dessa länder ligger i periferien av expansiva kulturella och politiska jättmakter, och det kan nog befaras att Sverige och Norge skulle komma i ett trångt läge om de blev isolerade mellan jättarna. Jag tillåter mig också nämna det vittgående praktiska samarbetet mellan Nordens folk på alla områden, vilket har givit ökad kraft till framsteg åt vart och ett av länderna, särskilt de mindre. Slutligen omnämner jag nordbornas släktband, som klarast framträder ute i den stora världen, där nordbor alltid söker varandras sällskap och gärna tar ett glas tillsammans - och kanske samtidigt diskuterar det allvarliga läget på mykterhetsområdet därhemma. Den nordiska brödratanken lever nämligen i våra hjärtan, men vi, den unga generationen, kräver att den skall vädja till hjärnan. Det är mera i den nya tidens anda. Hjärtat är ju trots allt inte det viktigaste manövreringsorganet hos politikern i vår mekaniserade, prosaiska värld, men det är dock fara värt att tankarna fördunklas om hjärtat upphör med sin verksamhet.

Det nordiska samarbetets framtid ligger i den unga generationens makt, samtidigt som den givetvis är beroende av de äldres uppfostringsverksamhet, övertygelseförmåga och föredöme. Dessa mina spridda tankar, där pendeln svänger mellan cynisk skepticism och ljusaste optimism, kan möjligtvis antyda behovet av information och propaganda för nordiskt samarbete bland de yngre medborgarna. I det syftet har Föreningarna Norden tagit initiativet till ett nordiskt ungdomsår, som skall vara från augusti 1967 till sommaren

1968, och ^{de har}anförtrott genomförandet åt ungdomsrepresentantskapen. Det är dessa som inbjuder till ungdomsårets första evenemang, mötet här i Reykjavík, som speciellt skall ägnas åt presentationen av nutidens Island.

För att stimulera de nordiska ländernas samarbete är det nödvändigt att väsentligt öka kunskaperna om varje enskild nations villkor och levnads-sätt. I detta avseende har Island varit "civitas obscura". Jag åsyftar då icke sagatidens Island, som alla känner till överallt i Norden utan det o-kända moderna Island. Det kan påpekas, att man i det övriga Norden sannolikt har mera lättillgängliga källor om sagatidens isländska samhällsform än om den nuvarande. Många har också en ganska sentimental inställning till Island och somliga är till och med smått förargade på islänningarna för att de inte kläder sig och uppför enligt vikingatidens sed men har hemfallit åt sådana "amerikanismer" som att röka filtercigaretter, gå i nylonstrumpor och köra bil.

Det är en stor ära för vår huvudstad, Reykjavík, att vara platsen för ungdomsårets öppnande och dess första evenemang. Man visar vårt land och dess folk en hedrande omtanke genom att ägna detta möte till största delen åt information om isländska förhållanden. Jag försäkrar de gästande mötesdeltagarna att vi väl förstår att uppskatta detta och sätter stort värde på det.

Ärade gäster.

Det nordiska ungdomsåret har börjat och nordiska ungdomsstämman i Reykjavík 1. - 8. augusti 1967 är öppnad.

I betragtning af den islandske nations faa-tallighed skulle man kunne gaa ud fra, att politiske spørgsmaal lettere lod sig løse der end i de større og mere omfattende, forskelligartede samfund. Det kan ogsaa vare, at dette i nogen grad er tilfaldet, i det mindste skulle det vare nemmere at faa overblick over, hvad der foregaar, og hvilke opgaver i realiteten foreligger. Herimod kommer, at et lille samfund selvfølgelig raader over meget ferre specialister end de større, og de personlige hensyn træder mere frem. Af størst betydning er dog det, at alle hovedopgaverne er de samme. De samme samfundskrafter er tilstede, kamp mellem partier og klasser, vanskeligheden ved at finde balance f.eks. mellem landbrug, industri og fiskeri, bekämpelsen af inflationen, udenrigspolitiske problemer o.s.v. Overalt maa der arbejdes med disse vanskelige opgaver, hvorpaa der ikke findes nogen endelig løsning, saa længe menneskeheden eksisterer, og nye og nye problemer opstaar hver eneste dag.

Helt fra sagatiden, da der i Island blev skabt de gamle litteraturvärdier, som ikke alene er Isländernes største stolthed men tillige er blandt det betydeligste, der er blevet til i de nordiske lande, har Isländerne i virkeligheden ejet en særlig kultur. Gennem lange aarhundreder i isolation formede denne litteratur i utrolig høj grad den islandske nations tankegang, og i denne henseende staar folket stadig paa et gammelt og fast grundlag i stærk tilknytning til sin äldste historia. Derutover er det moderne islandske samfund helt nyt, og

Isländerne er

paa den maade en ung nation.

I løbet av faa aartier har det været nød-
vendigt at bygge ^{malet: det talt} hvert eneste hus i landet op fra
grunden, anlægge alle veje og i det hele taget op-
føre alle tekniske anlæg og bygværker, ^{Sundtil omkr. 1900} ^{fondi Is- ~~byggeri~~}
länderne indtil ^{omkring} ^{deres huse} ~~1900~~ udelukkende byggede af
græstørv, en slags jordhytter, som hver generation
maatte bygge op paa ny. Der var ingen veje, og land-
bruget, der var hovederhvervet, blev drevet som en
art nomade-landbrug uden opdyrket jord, selv om
bønderne altid boede paa de samme jordstykker. Der
blev drevet fiskeri, men mest om vinteren af bønder,
der søgte ud paa det urolige nordhav i smaa baade.

Alt dette er nu undergaaet en stor forvandling.
Fiskeriet er nu blevet det fundamentale erhverv, idet
fiskeriet forsyner nationen med næsten al den uden-
landske valuta, som Island faar for sine eksportvarer.
Isländerne har købt trawlere blandt de bedste, som
bygges i England og Tyskland, og har desuden en stor
mængde solide motor-fiskerbaade. Mange steder er der
gode havne, og de udbygges stadig. Færdig produktion
av fisken i selve landet forøges stadig, og den
sælges frosset, saltet eller tørret til de fjerne
lande, mod syd, helt ned till Melle-Afrika, mod West
till De forenede stater, mod øst till Rusland, og jeg
ved at her i Finland er islandsk sild en velset ret.

Jävnsides hermed er der igangsat en del
indenlandsk industri til hjemmeforbrug, elektricitets-
værker er udbygget, de varme kilder udnytted til
opvarmning af husene og opdyrkelse af forskellige

gröntsager, jorden er opdyrket, og landbruget moderniseret og mekaniseret.

Over hele landet er der opført nye beboelseshuse, der fuldt ud staar maal med bygninger i de fleste andre lande og endda paa visse maader er mere solide.

Alt dette har medført ^{betydelig} ~~en~~ forflyttelser af befolkningen, saaledes at den overvejende størstedel i modsætning til tidligere nu bor i byer eller landsbyer.

~~Følgen af alt dette har været en fulstændig økonomisk omvæltning, og~~ da disse forandringer og fremskridt er sket paa saa kort en tid, har det været vanskeligere end ellers at holde den nødvendige balance paa det finansielle og økonomiske omraade. Disse vanskeligheder bliver forøget ved vor eksports ensidighed. Det islandske samfund kan i denne henseende sammenlignes med en lille baad, som kan væltes eller gøres ustadig af en forholdsvis ringe bevægelse, medens de større statssamfund er som store skibe, som vanskelig kan rokkes.

Islands økonomiske liv kan endnu vanskeligere holdes inden for fastlagte rammer af den grund, at samtidig med at de her omtalte gennemgribende ændringer fandt sted, skete der en total ændring af landets indre regeringsform og dets stilling udad til.

Fra at være en "uadskillelig del" af en anden stat for godt 50 aar siden, er Island blevet en fuldkommen selvstændig stat med alle de rettigheder og pligter, som heraf følger.

Et af Islands særpræg, nøje forbundet med dets

U: Kan man være lille handelsflåde og flyvemaskiner, som søger for en livlig trafik indenlands og opret holder flyveruter både til ~~Europa~~ det øvrige Europa og til Amerika.

historia og udvikling, er det, hvor svag statsmagten er. I et spredt bebygget bondesamfund - de fleste steder var der en halv times gang til næste gaard - var der ikke brug for et stort retsvesen. ^{eller polit: styrke} Man kendte kongens magt ude i världen, og opstod der vanskligheder, var det tilstrækkeligt at sände 1-2 krigsskibe til landet for at kongens bud blev respekteret; dette behøvedes dog kun med 2-3 aarhundreders mellemrum.

Disse tildragelser slog dybe rødder i folkets sind, og den har siden været ^{mistanke som overfor} ~~modstanden af~~ statsmagten, ønsker ikke brug af vaaben og kun det mindst mulige politikorps. Efter at befolkningen nu er flyttet tættere sammen, og folkeoptøier kan finde sted i Island som i andre lande, samt da landet nu har en vigtig lufthavn paa den transatlantiske flyverute, kan der opstaa problemer, som endnu ikke er løst.

Naturligvis tænker ingen paa at gøre Island til en politistat. Alle er enige om, at almindelig stemmere og demokrati skal være raadande, selv om befolkningens store forflyttelser ogsaa paa dette omraade kan skabe nogle problemer.

Vanskeligheden bestaar i, at mange i Island er af den formening, at det skorter paa respekt og lojalitet over for statsmagten, hele nationens samfund, men saadan lojalitet er nødvendig ikke mindst i de mest demokratiske samfund. Mange mener, at lojaliteten i for høj grad er forbundet med samfundsklæser og politiske partier. Om disse forhold er der naturligtvis stor uenighed, og mange vil netop styrke samfunds-

klasserne mest muligt paa statens bekostning, saaledes at disse kan stille ultimatum till regeringsmagten, ^{og} ^{sa} ^{at} at det bliver umuligt at ^{regerer} _L selv for en stor majoritet, hvis ikke visse samfundsgrupper giver sit samtykke. ^{higsnede} ~~Saadanne~~ tendenser og meningsforskelle kan mærkes overalt men de bliver mere fremtrædende eller gennemskuelige i Island paa grund af folkets faatalighed, som jag før har omtalt.

Statsmagtens svagheit har ikke udelukkende betydning i indre forhold. Den virker ogsaa udat til. Principielt er det selvfølgelig en kendsgerning, at saa lille en nation som Isländerne naturligvis slet ikke er i stand til at forsvare sig mod angreb udefra, hvis en ^{virkelige} ~~saadan~~ alvorlig situation skulle opstaa.

Der er derfor kun to muligheder: Enten slet ikke at tænke paa noget forsvar, men gaa ud fra, at forsvarsløsheden og fuldkommen neutralitet er den eneste sikkerhed, hvad der end foregaar. Eller oprettholde et nært samarbejde med de udanlandske magter, der har fælles interesser med os med hensyn til forsvaret, og som er ^t _L stærke nok til ^{at} _L yde den største opnaaelige sikkerhed.

Dette er for tiden et af de problemer, hvorom der er størst uenighed i islandsk politik. Selv er jag en af dem, der mest har arbejdet paa en ^{den sidste} ~~den~~ løsning ad ^{den sidste} ~~den~~ nævnte vej: samarbejde inden for Atlantpagten. Der er ingen tvivel om, at største ^{parten} ~~delen~~ av nationen nu deler denne opfattelse, selv om mange, ^{selvfølgelig} ~~uden tvivl~~ i god tro, er modsat indstillet. Men vi, der ønsker samarbejde med Atlantpagtslandene, er ogsaa uenige. ^{Det sidste} ~~Disse~~ foraar og sommer var jag og mange andre af den mening, at det

var en helt virkelighedsfjern politik, saaledes som forholdene var, at lade den udenlandske forsvarsstyrke ~~færlig~~ forlade landet. De senere begivenheder afgjorde sagen derhen, at det blev for tiden som vi havde forudsagt.

Det er en selvfølge, at ingen af os nærer det ønske, at udenlandske forsvarsstyrker skal opholde sig i vort land i en uoverskuelig tid.

Efter min mening er det derfor at af de vigtigste problemer i islandsk politik i dag, at prøve paa at finde udveje, som ved styrkelse af sin egen statsmagt sætter Island i stand til at varetage ^{i bedste af sine normale tider} det forsvar, som ^{i normale tider er} ~~den vestlige verden mener~~ påkrævet i Island, i intimt samarbejde med vore allierede.

Blandt disse allierede maa vi Islændere altid være de ^mmindste af de smaa. Derfor maa vi være endnu mere forsigtige. Baade ved at undgaa, at andre nationers vendkab omformer ^{os} os dødeligt, og ved at undgaa at vort land bliver ~~et~~ magt-tomrum, som den første den bedste mener sig kaldet til at udfylde.

Det kan godt være, at i andres øje findes en enkel løsning på disse problemer. Men for os Islændere er de temmelig indviklede, og dog tvivler vi ikke paa at vi vil overvinde dem.

En af de veje, hvorefter vi vil styrke os selv i kampen for folkets frihed og lykke, er at styrke vor egen og andres bevidsthed om, at vi er og ønsker at være et nordisk folk. Vi har den sikre overbevisning, at netop den kendsgerning vil give os en uvurderlig støtte baade indad til og ikke mindst udad til.